

1916

საქართველოს
საზღვროთა

საქართველო

საზღვროთა
საზღვროთა

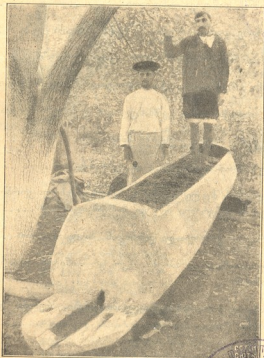
1916

მოსკოლისთვის

მოსკოლისთვის, № X.

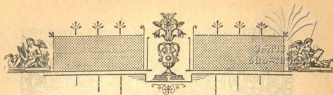
ყურძნის დაწურვა.

257

საგზაო-საფოსტო
სახელმწიფო
თბილისი
საგზაო-საფოსტო
სახელმწიფო

შინაარსი

I—ყურძნის დაწურვა, —სურათი	1
II—მძინარე დედა, —ლექსი ი. მჭედლაშვილისა	3
III—ერთი ჩემი თავდადასავალი, —ლეო ქიანკელისა	7
IV—ჩემი სიმღერა, —ლექსი სოლოკუბაძან, თარგ. ნ.—ურისა ..	25
V—* * —ლექსი თარგ. გერმანულიდან დ. კლაოზაშვილისა ..	13
VI—ბუნების ბალში, —ესკიზი მიმქრადისა	37
VII—გუმიშარი მონადირე, —დ. ქვამიძისა	33
VIII—ოქროს შველის ზღაპარი, —ხალხური სოფ. კორბო- ულში ჩაწერილი მდ. ვლ. შატრაშვილის მიერ	59
IX—არაკი, —ქილილა და დამანიდან, სველე აბუღაძისა	68
X—საურთიერთო დახმარება, —კრ. კრ.—ინიდან, აფია ნა- კაშიძისა	41
XI—გასართობი: —შარადები, გამოცანები, რებუსი და ახსნა	64

მძინარე დედა

ელათ... ნელათ... დედას სძინავს,
და გთხოვთ თხოვნა ყურადილოთ:
ძლიერს ჩასთვლიმა; მწარედ გმინავს.—
ჩუმად! ხმა არ ამოიღოთ!

ნელათ... ნელათ... დედას სძინავს,
და მშვიდია მისი ძილი:
ისე სთვლემს, რომ ბარკი ფშვინავს,
ბევრის ტანჯვით ფურ-მინდილი.

ნელათ... ნელათ... დედას სძინავს...
სიჩუმეა ღრმა და ვრცელი?
თითქო სიკვდილს გაუყინავს
საუკუნე, მრავალ-წელი...

დედა კმარა ესდენ ძილი!
გაიღვიძე, აღსდექ ზეზე,
და უსასო შენი შვილი
მანუგეშე, წამაქეზე...

მაგრამ ძილი ევლება თავს,
როგორც მთვარე საფლავის ქვეშ.
დედას სძინავს... დედას სძინავს...
ნუ თუ აღარ გაიღვიძებს?..

მ. შკვლედიანი

საქართველოს
ლიტერატურის
ინსტიტუტი

ერთი ჩემი თავ- გადასაკვლი

ემ სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, როცა მესამე კლასში გადასვლის ამბავი გამოგიცხადეს.—ამაზე იყო დამოკიდებული, თუ როგორ გავატარებდი ზაფხულს. მსწრაფლ წარმომიდგა სოფელი, მინდორ-ველი, სახლი, ტოლ-მეგობრები; და რაც უმთავრესი იყო მაშინ ჩემთვის,—დედისა და უფროსი ძმის დანაპირები, თუ წელსაც კლასიდან კლასში გადავიდოდი.—დედას დაპირებული ჰქონდა ჩოხა-ახალუბი მისი მოწყობილობით, ხოლო ძმას—ცხენი და მოხდენილი პატარა ხანჯალი...

რა თქმა უნდა, დიდხანს არ დავაყოვნებდი ქალაქში!.. შევიკარ ბარგი და იმავე დღეს საღამოს მატარებლით სახლისკენ გავწიე.

მეორე დღეს უკვე სახლში ვიყავი. ჩემიანები გარს მხვივნენ, და დედაჩემი მეუბნებოდა:

— რა ბედნიერი ვარ, რომ ასეთი შვილი მყევხარ! მალე იმ დღესაც მომასწრებს ღმერთი, როცა სულ მორჩები მაგ გიმნაზიას და სტუდენტი ჩამომიხვალ სახლში!. შენ კი დაგენაცვლოს დედა-მშობელი... მამაშენი რომ ცოცხალი იყოს, ისიც გახარებული და ბედნიერი იქნებოდა ახლა!

დღესზე არა ნაკლებ უხაროდა ჩემი კლასიდან კლასში გადასვლა ჩემ უფროს ძმას.

ჩემთვის კი მათ სიხარულს იმდენი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, რამდენიც საჩუქრებს, რომლებსაც მოველოდი მათგან. მოუთმენლად შეეცურებდი ხან დედას და ხან ძმას, როდის შეტყვიან-მეთქი:—ჰა, საჩუქრებიცა, გაიხარეო!!

ძმამ ალბად შემატყო გულის ნადები. მომიახლოვდა, თავზე ხელი გადამისვა და მითხრა:

— წიგნის სწავლა კარგი გცოდნია, ჩემო ბიჭიკო!.. ყოჩაღ!.. ახლა, ამ ზაფხულს, შეისვენე და... სხვა რამეც შეისწავლე, რაც ყოველმა ქართველმა კაცმა იცოდა ძველად, და არც ახლაა ურიგო, რომ იცოდეს!

ამის გაგონებაზე გულმა ფანქალი დამიწყო. მივხვდი ძმის სიტყვების აზრს, მაგრამ არ გავამხილე.

— რა არის ისეთი?—ვითომ და არაფერი, ისე ვკითხე.

— აი, ცხენოსნობა... სივაჭკაცე...—მიპასუხა ღიმილით ძმამ. მერე უცებ პირი მიიბრუნა სახლისკენ და ბიქს გასძახა:—ონისიმე ბიჭო, ბიჭიკოს ცხენი შეჭკაზმე და გარედ გამოიყვანე!!

მე ვერ ვიტყვი იმას, თუ რა მომივიდა ამის გაგონებაზე. ვერც ვინმე სხვა იტყოდა ჩემს ადგილას.—ვიგრძენი, თითქო დედამიწა გამცლოდეს ფეხებ-ქვეშ, და ფრთებ-შესხმული ჰაერში მალლა შევფრენილვიყავი.

— კოწია!.. ჩემო კოწია!!—მახსოვს ვიყვირე და თვალის დახამხამებაზე ძმას კისერზე ჩამოვეკიდე.

— თუ ასეა, გამოუტანეთ ჩემ ბიჭიკოს მისი ჩოხა-ახალუხი, ხანჯალ-ქამარი და წულა-მესტი!—სთქვა ახლა დედამ. აღარ ვიცოდი, რა მექნა? ძმის კისრიდან დედას გავკვიდე ყელზე და საყვარელი სახე დაუკოცე...

არ გასულა ერთი საათიც ამის შემდეგ, რომ სირმინ ჩოხა-ახალუხში გამოწყობილი, ხანჯალი წელზე დაკიდებული,

წულა-მესტიანი, ვაჟაკურად ვიჯექ ძმის ნაჩუქარ ცხენზე და ეზოში ქარივით დავჭროდი.

— ფრთხილად, ფრთხილად, შეილო, სანამ მიეჩვეოდე! — მიძახოდა აივნიდან დედა.

— არა უკირს-რა!.. ჩემი ძმაა: სხვა რომ არა იყოს, ცხენიდან როგორ ჩამოვარდება! — ამშვიდებდა დედას ჩემი ძმა. იგი განთქმული ცხენოსანი იყო მთელს კუთხეში და იცოდა, რასაც ამბობდა: ცხენიდან როგორ ჩამოვარდები?

* * *

თითქმის მთელ დღეს ცხენზე ვატარებდი. ახლო-მახლო მცხოვრები ნათესავეები — ყველანი მოვინახულე. პირველ ორ დღეს ძმა დამყვებოდა; მერე სულ მარტო დავდიოდი. ჩემი ცხენი თუმცა პატარა ტანის იყო, მაგრამ შესანიშნავი მავალი და სწრაფი. მშვიდიც იყო, დამჯერი. მათრახი სულ არ სკირდებოდა. მე მას სახელად „მიმინო“ ვუწოდე. კი არ ჰგავდა მიმინოს, მაგრამ მაინც ჰქონდა ზოგიერთი თვისება მიმინოსი!

ერთი თვე გავიდა.

როგორც მე, ისე ჩემს მიმინოსაც მოგვეწყინდა ჩვენი სოფელი, მის ფარგალში ტრიალი. ამიტომ ერთ საღამოს, როცა შინ დავბრუნდი, დედას ვუთხარი:

— დედა, ბიძია-ყარამანის სახლში წავალ, თუ არ გეწყინება. აქ ძალიან მომწყინდა. თუმცა ბიძიას სოფელი ცოტა შორს არის, მაგრამ ჩემი „მიმინო“ კვეიანი ცხენია და არა მიშავს-რა! გზაც კარგად ვიცი.

— კი, შეილო, მაგრამ კოწია გამოგყვება... რაც უნდა იყოს, ჯერ მაინც პატარა ხარ; და საშიშია. მით უმეტეს, შენი ძმა კი უნდა წავიდეს ბიძა-შენის სოფელში! — რაღაც ნაღვლიანად მიპასუხა დედამ. ისედაც შეგნიშნე, რომ ამ საღამოს იგი გუნებაზე არ იყო.

— რა იყო, დედა?... რატომ ხარ მოწყენილი? — ვეძიებ.

— რა იყო, შვილო, და... ბიკოლა-შენს, სალომეს ამ დილას წერილი მოსვლია, სადაც ატყობინებენ თავად დიმიტრის სიკვდილს...

— რომელი დიმიტრის?

— აი, ბიძია ყარამანის მეზობლად რა მოსახლეობდა, შვილო, იმ დიმიტრის... იგი ჩვენი შორეული ნათესავი იყო, გენაცვალოს დედა... შენ ძალიან უყვარდი... პატარობისას სულ ხელზე დაგატარებდა...

— ხო... თეთრ-წვერიანი დიდი-ძია?!... ვაიმე!... — ესტკვი, როცა მომავონდა დიმიტრი. გული დამწყვიტა მისმა სიკვდილში. ძალიან მიყვარდა დიდი-ძია. ზღაპრებს მეტყოდა ხოლმე და მეთამაშებოდა.

— როგორც შენი ბიკოლა, ისე მეც დიდად ვემდური ჩვენს ნათესაებს... და განსაკუთრებით ყარამანს, — გულდაწყვეტით დაიწყო ისევ დედა-ჩემმა. — დროზე არ შეგვატყობინეს ამოტელა კაცის გადაცვაობა... ახლა კი ძალიან გვიან არის თურმე, როგორც წერილიდან სჩანს...

— ბიძია-ყარამანი იწერება, დედა?

— არა, შვილო... ვილაც უცხო ქალი... რაღაცა საქმე ჰქონია სალომესთან და სხვათა შორის დიმიტრის სიკვდილსაც სწერს. სულ მოკლედ, თურმე... ასე: „დიმიტრი მოკვდა, და მართა ძალიან სწუხს... ჯერ კიდევ არ მოელოდაო... ასეთ სიტყვებით... მაშ. თავი მოგვეტრა... — ამ დროს ჩემი უფროსი ძმაც გამოჩნდა. დედამ მიმართა მას:

— შვილო, ბიჭიკოს ყარამანისას უნდა წასვლა; გაპყევი შენც! უბედური დიმიტრის ტირილი კი გემართებს: არა ერთი და ორი კარგი საქმე გაუკეთებია ჩვენი ოჯახისათვის! ესეც არ იყოს, ნათესავი იყო, შვილო!

დედის ეს სიტყვები კი მეწყინა. მართო მგზავრობა მერჩინა.

— უბედური დიმიტრი მე კი გამოვიტირე. კი ჩვენ დაგვივიწყეს... ალბად სათვალავში არ ვყავართ, რომ არაფერი გეაცნობეს. მეც მათთან მიმსვლელი არა ვარ ამერიიდან, — გადაქრით მიუგო ძმამ დედას. მერე მე მომიბრუნდა და მითხრა:

— თუ გინდა წასვლა, წადი!.. ჩემი წაყოლა რად გინდა? შარა გზაა, სწორი და პირდაპირი... გაპყევი და მიგიყვანს!.. არა ერთხელ და ორხელ ყოფილხარ.. თუ მაინც და მაინც შეგეშინდება, გზაზე რომ ეწერი*) შეგხედება, იმას კი შემოუარე!.. გამყოლი რად უნდა შენოდენა კაცს!

— მე არ მითქვამს — მინდა მეთქი!.. მე არაფრის მეშინია! — ვუპასუხე ცოტა არ იყოს გახარებულმა ძმის სიტყვებით.

— ბიჭი მაინც გაპყვეს!. — განაცხადა ახლა დედამ.

— არა!.. მე არავინ მინდა! — ესთქვი ახლა გაჯავრებულად. მართლაც და, როგორ უცნაურად თქრობდა ჩემზე დედა-ჩემი. მთელმა ქვეყანამ დედა ჩემის ვარდა კი იცოდა, რომ მე დიდი ვიყავი. ესეც რომ არ იყოს, საკუთარი ცხენი მყავდა და ხანჯალი მერტყა წელზე. ჩემი „მიმინო“ კი ხის ცხენი კი არ იყო. ბავშვებს რო სათამაშოდ აქვთ; არც ხანჯალი იყო ყავრისგან გამოქრილი. ერთიც და მეორეც ნამდვილი იყო. და, აბა, მცველი და ზედამხედველი, ისიც ონისიმე მოჯამაგირე, რატომ უნდა დამქირვებოდა?

ძალიან გავწყერი. ამან იმოქმედა დედაზე. როგორც იქნა დასტური დამართო წასვლაზე.

მცირე ხნის რჩევისა და დარიგების შემდეგ გადაწყდა მეორე ღღეს, ნასადილევს, გავმგზავრებულვიყავ ბიძია ყარა-

*) ეწერი მწირი ადგილია, რომელზედაც მცენარეობა ვერ ხარობს.

მანის სოფელში, რომელიც 15—20 ვერსის მანძილზე მდებარებდა ჩვენი სახლიდან...

* *

მეორე დღეს დანიშნულ დროსთვის უკვე მზად ვიყავი გასამგზავრებლად. ისიც იყო ცხენზე უნდა შევმჯდარე ვიყავი, რომ ბიცოლა სალომე მოვიდა ჩვენსა. გაეგო, რომ ყარამანისას მივდიოდი, და წერილი მოიტანა.

— ჩემო ბიჭიკო, ყარამანისას რო მიხვალ, ეს წერილი ჩვენი უბედური დიმიტრის უღირს დას, მართას, გადუგზავნე ბიჭის ხელით!— მითხრა ბიცოლამ — იქნება შენც ნახო ის შეჩვენებული... უთხარი, სალომეს რომ შეხვდე, სალაში არ მისცე-თქო, არ გიპასუხებს-თქო..— და ამ სიტყვებით წერილი გადმომცა.

— მე შენს ადგილას წერილსაც არ მივწერდი, ბიცოლა!— არ მოუწონა საქციელი ბიცოლას ჩემმა ძმამ. ამ შენიშვნამ ცოტა ლაპარაკი გამოიწვია სალომესა და ჩემ ძმას შორის; რომელშიაც დედაც ჩაერია. მე ერთხანს ვუსმინე, და რომ შევატყვე, ჩემი ამბავი ავიწყდებოდათ, განუცხადე დაურიდებლად:

— მე წავალ, თორემ მაგვიანდება... თქვენ შერე ილაპარაკეთ-მეთქი.

— კი, კი! უკვე დროა გზაზე იყო... კეთილი მგზავრობა!.. არაფრის შეგეშინდეს, იცოდე!— მითხრა ძმამ და საჩქაროდ ხელი ჩამომართვა. დედამ დამკოცა, გზა დამილოცა და თავიდან ხელმეორედ მოჰყვა დარიგებას. ბიცოლაც გამომემშვიდობა. ამის შემდეგ სწრაფად შევახტი „მიმინოს“, მშვიდობა ვუთხარ ყველას და გზას გავუდექი...

— რა ვიცი, რაღაც გული არ მაძლევს მის მართა გმგზავრებას ამ გზაზე, შეილო კოწია. დაგვიანებული არ იყოს,— მომესმა დედა-ჩემის სიტყვები; მაგრამ იმათ ყურადღებას რო-

გორ მივაქცევდი? ისეთ გუნებაზე ვიყავი, რომ ქვეყანას ჩემი
დამაბრკოლებელი ძალა არ მეგულებოდა... მისი ბრალია, რა
თქმა უნდა, რომ დედა-ჩემი ხან-და-ხან ძალიან სასაცილოა!..
რაებს იტყვის და იფიქრებს ხოლმე? გული არ მაძლევსო...
„გული არ მაძლევს“ სადაურია, როცა მე მთელი ქვეყნიე-
რების ბატონად ვგრძნობ თავს ჩემს „მიმინოს“!..“ აი, შო-
რი, ცის ლაქვარდით გადმომყურე მთებიცკი მესალმებიან და
მორჩილებას მიცხადებენ!.. ამის დედა ვერ ხედავს, თორემ...

— ჰაჰაჰა... გაგიმარჯოსთ!.. გაგიმარჯოსთ, ჩემო ლი-
ნაზო მთებო!.. თქვენსკენ მოვფრინავ! ჩემ ცხენს „მიმინო“
ჰქვიან, მაგრამ ნამდვილად იგი რაშია: ერთს რომ აქ დაჰკ-
რავს ფეხს, იქ თქვენთან გაჩნდება უმაღ. მართალს ვამბობ!..

*
*
*

არაფერი სჯობია მარტო მოგზაურობას: როცა გინდა,
მაშინ გააქენებ ცხენს; როცა გინდა, შეჩერდები... ვერაფერ
გეტყვის: ნუ შერები ამას! მე ლილინი მიყვარს ჩემთვის, რო-
ცა გზას ვადგევარ. „მიმინოს“ უყვარს ჩემი ლილინის სმენა.
ხან ერთ ყურს დაწურავს, ხან მეორეს; ფეხებს ააყოლებს ჩემს
ხმასა და მიფინთიხობს!

აი, ამ წუთში გზა ფერდზე აღის. აქეთ-იქით ხეივანი
გაშლილი. საკირო როდია მაინცა და მაინც გზას ადგე. შეიძ-
ლება მოლზე იარო. ცოტა განზე მთა იწყება. მის ძირში,
ვიცი, მშვენიერი წყაროა... გადუხვევ გზიდან და „მიმინოს“
ზედ წყაროზე მივაგდებ.

— გამარჯობა, რაკრაკა წყაროვ! — ვეტყვი.

— გაგიმარჯოს!.. სად მიხვალ აქეთ?

— შორი გზა მაქვს: აი, მთებს იქით მივალ. სამი დღე
და სამი ღამე უნდა ვიარო. იქ ერთი დევი ცხოვრობს, ქვეყ-
ნის მაწუხებელი. თავი უნდა მოესკრა და ჩემ ძმას მოუტანო.
ხანჯალი ისეთი ფოლადისა მაქვს, რომ როგორც ყველს, ისე

სკრის რკინას. ჩემი ცხენი—რაშია: ისეთი სწრაფია, როგორც მიმინო!.. სახელადაც „მიმინო“ ჰქვია...

— ცრუ... ცრუ... ცრუობ!

— არა გრცხვენია, რომ ჩემი არ გჯერა?.. მართალს ვამბობ... აქითობას დაგიმტკიცებ, თუ კაცი ვარ. თუ გინდა ჰკითხე ვისმე—ბიჭიკო სად მიდის-თქვა. ნახავ, რასაც გეტყვიან. ახლა არ მცალია. ნახვამდის!

საცოდავი წყარო... დედა-ჩემის არ იყოს, მაგასაც არ სჯერა ჩემი ვაჟაკობა. ალბად ის ბიჭიკო ვგონივარ, შარშან რომ ვიყავ ამ მხარეს ჩემ ძმასთან ერთად.

აჰა, სწორ გზაზე გამოველ. რა მინდვრებია. მთებიც როგორ შემორტყმინ გარშემო. მთები—მთები კი არ არიან, არამედ დევებია... ოღონდ მკვდარი დევები... სუ!.. ვინ იყო, რომ ეს მითხრა? ჰო, დიდმა ძიამ... უბედური დიდი ძია! რა მშვენიერი ზღაპრები იცოდა. ახლა ისიც მკვდარია... ჰო, როგორ სთქვა:

— მთამ მთას გასძახა: ფეხები დამიბუყდა... მომწყინდა უძრავად ერთ ადგილს დგომაო. მოდი, გავიდეთ მინდორზე, დავიქიდლოთო!

ასე იტყოდა ხოლმე, ხმის აწევით: „მთამ მთას გასძახა“...

საწყალი დიმიტრი!.. როგორ მეწყინა მისი სიკვდილი... როგორ გამიხარდებოდა ახლა მისი ნახვა.

— აჩუ, მიმინოვ! ხომ არ დაღლილხარ... ნუ გეშინია, მალე მივალთ!

თუმცა... რატომ ამდენ ხანს არ გამოჩნდა ეწერი? ძმამ მითხრა: შემოუარე, რომ არ დაიბნეო. ჰმ... რა დამაბნევს?! ისე გადავჭრი პირდაპირ, რომ ერთ წამში ბიძიას სოფელში შევალ. მაშა!.. თვითონ შემოუაროს, თუ უნდა.

მოიცა, მოიცა... ეს რა ამბავია, რომ მზე გაწითლებულა და გადიდებულა?!

ბიჭოს!.. ჩასვლას ხომ არ აპირებს?!

— „მიმინოვ“, დავგავგიანდა?.. სირცხვილი შენი ერთი კარგა მოქნეული მათრახი შევსთავაზე „მიმინოს“ .. დავგიანება არ იქნება.

ეწერი რომ არ სჩანს?.. საკვირველია, ამდენ ხანს მივლია, და ეწერი კიდევ ვერ გამივლია ნეტავი, თუ მართალია, ეწერში მგელი იცისო!

ყოველ შემთხვევაში დაღამებამდის უნდა გადავლახო ეწერი, განსაკუთრებით მისი ოღრო-ჩაღროიანი ნაწილი! — ბიძისას რო გვიან მივიდე, არ ვარგა!.. დაწოლილები იქნებიან და შეწუხდებიან!..

*
*

აჰა, ეწერიც გამოჩნდა, მაგრამ... მზემაც რო თვალი დაჭუჭუა. სინათლე მაინც კი არის... მოვასწრებ გადასვლას.

რამოტელაა ეს ეწერი! ზღვასავით გადაქიმულა!.. პირდაპირ ცას მიჭკვრია, თითქო მას იქით ბიძა-ჩემის სოფელი კი არ იწყებოდეს!.. მე კი ვიცი, რომ ეს ასე სჩანს, თორემ ნამდვილად მას ცასთან რა უნდა?!

ცხენის სასიარულოდ კარგი კი არის მისი ზედაპირი: რბილია და სწორი; მაგრამ ერთ ადგილას ოღრო-ჩაღროიანიცაა!

უცნაურია რაღაც ამ საღამოს ეწერი. იქ ლანდები გადად-გადმოდიან, — დიდი ლანდები... ისინი სწორედ მთების სულებია! მზე რო ჩავიდა, ისინიც ადგნენ და შიდი-მოდიან საღდაც. მე შათი სულაც არ მეშინია. ჰე... რაებს ვამბობ?.. სულ დამავიწყდა, რომ მხოლოდ ზღაპრებში იტყვიან — მთების სულებიო, თორემ, განა არ ვიცი, მთებს სული არა აქვთ!..

დაღამდა კიდევცა. თუმცა გზა კიდევ სჩანს, მაგრამ ისე კი ძელიან ბნელია. ჩუმი, საიდუმლო შრიალი გაისმის. საკვირველია: ერთი ხეც კი არ სდვას მთელს ეწერზე, და შრიალი კი ისმის?...

ჩემი „მიმინო“ რომ არ იყოს ჩემთან, მგონია, შევშინებდებოდა. იგი კი ისე მიდის, როგორც დღის სინათლეზე.

— ყოჩაღ, ჩემო „მიმინო“: შენი იმედი ყოველთვის მქონდა!—ხმადაბლა ვუთხარი ჩემ ცხენს და კისერზე ხელი გადაუსვი, მოვეფერე. ისე როგორც ახლა, არასოდეს მყვარებია ჩემი „მიმინო“.

მალე მივადექ ოღრო-ჩოღროიან ნაწილს. „მიმინო“ თავისუფლად მიეუშვი... სადაც არის უნდა გათავდეს ეწერი... ამ ადგილას უფრო ბნელოდა.

— ნეტავი ვინმე შემხვდებოდეს მეთქი!—და წინ გავეწიე... აქ დაბლა ჩავეშვი, იქ მალლა ამოვედი... გარემომ უცნაურად მომისისინა... აქა-იქ ამართული გორაკები თითქო შეინძრნენ ჩემ დანახვაზე... თითქო გადაუჩურჩულეს ერთმეორეს:

— მოდის... მოდისო...

კი, ყური მოვკარი ამ სიტყვებს. ვიგრძენი, რომ შევკრთი. მაგრამ მაინც არ შევშინებულვარ!

— აჩუ!—დაუძახე მხოლოდ ცხენს. ამ დროს ჩემს პირდაპირ, ერთი გორაკის ძირთან, ჩემთან სულ ახლოს ვიღაცა მხედარი გამოჩნდა. ერთდროულად ორნაირმა გრძნობამ შემიბყრო, — შიშმა და სიხარულმა. ვერ მოვასწარი გამორკვევა, რომ მხედარი დამიპირდაპირდა.

— რომელი ხარ?—შკითხა ხმა-მალლა და შეჩერდა.

მე პასუხი ვერ გავეცი. მაშინ ის მომიახლოვდა, მომიახლოვდა... გადმოიწია ცხენიდან და სახეში შემომხედა. მეც შევხედე... და... და...

— ვაიმე!—წამოვიყვირე.

— ბიქიკო ხარ?.. რა გინდოდა ამ დროს აქეთ, შენი კირიმე!—ჩამესმა ყურში:—ყარამანისას მიდიხარ?

მაგრამ მე უმაღლვე ქუსლი ვკარი ჩემ ცხენს და წინ გავეშურე უსიტყვოდ, უხმოდ!...

თითქო მემცნაურა უცნობი... თითქო...

— ბიჭიკო, ვერ მიცანი?... ძია დიმიტრი ვარ!.. დამი-

ცადე...

— არა!.. არაააა!—დავიძახე თავზარდაცემულმა და ამ დახეტქილ ადგილებში ქენებით წაფიყვანე წინ „მიმინო“... ხანჯალი ამოვიღე ქარქაშიდან და ხელში დავიჭირე.

— მარჯვნივ!.. მარჯვნივ... თორემ დაიბნევი!—კვლავად გავიგონე, მაგრამ ხმა ჩაეკმინდე. თითქო არაფერი მენახოს, არც გამეგონოს. არ ვიცი, რამდენი გავიარე. ერთხანს შემდეგ უკან მოვიხედე. არაფერი სჩანდა. შევაყენე ცხენი. სახეზე ხელი შევისვი. ამოვისუნთქე. ზედი-ზედ სამჯერ გადავიწერე პირჯვარი.

— გადავჩიე! მადლობა ღმერთს!..—ესტქვი.—შენი კირიშე, ჩემო მიმინო, რომ ასე დამიხსენა!—ვუთხარი ცხენს და ხელის გადასმით მივეფერე. სულ ოფლში იყო—„მიმინო“... მეც ოფლი მდიოდა. ხანჯალი ისევ ჩაფაგე. ცოტა დავწყნარდი და კვლავ გაუდექი გზას.

ეწერი კი არ ილევოდა.

— ნუ თუ მართლა დიმიტრი იყო?! ალბად მომეჩვენა! რა თქმა უნდა—მომეჩვენა! შევშინდი კი... ჰო... რა შევშინდი. ძალიან შევშინდი!

იმასთან შედარებით, რაც იმ წუთში გადამწყდა, ბნელი ღამე და ეწერი მისი ლანდებით ჩემთვის ახლა არაფერს წარმოადგენდა საშიშს. ის-ღა მაწუხებდა, რომ გზა აღარ ილევოდა.

— „მარჯვნივო“, რომ მოთხრა მოჩვენებამ, მარცხნივ უნდა გადამეხეია... ვიფიქრე, მაგრამ „მიმინო“ ისე ბეჯითად მიდიოდა, რომ გზა უნდა სცოდნოდა უეჭველად.

ოღრო - ჩოღროც გავიარე... ამოვისუნთქე თავისუფლად.

— ახლა არა მიქირს-მეთქი—და შევვულიანდარ, მაგრამ დიდი ხანი არ გასულა, რომ ჩემსკენ მომავალს ვიხილავ კვლავ მოვკარი თვალი.

— ეს კარგია... ვკითხავ, რა ადგილას ვარ, და შორსაა კიდევ თუ არა ბიძაჩემის სოფელი...

დაუახლოვდი და, ისიც არის უნდა ვკითხო, რომ საშინელმა შიშმა ისე შემაქანა, რომ ძლიერ შევიმაგრე ცხენზე თავი.

— ხომ გითხარი, ბიჭიკო, დაიბნევი-თქო!.. მოდი აქ, შენი ქირიმე... კიდევ ვერ მიცანი, რომ დიმიტრი ვარ... შენი დიდი ძია...

მაგრამ მე არაფერი მესმოდა. ის კია ხანჯალი ამოვიღე, მოვიქნიე და ვიყვირე:

— გამიშვი!... გამიშვი!.. შენ მკვდრის სული ხარ!!

— შემომხედე კარგად, ბიჭიკო!.. ნუ გეშინია, უცხო არ ვარ: დიმიტრი ვარ...—და ამ სიტყვებით მოჩვენებამ ჩემს ლაგამს წააგლო ხელი. ეს რო შეენიშნე, ვისკუბე და ცხენიდან გადავეშვი. აზრი მომივიდა—ფეხით მაინც გავქცეულიყავი, რა კი ცხენი დამიქირა. მაგრამ... ნაბიჯიც ვერ გადავადგი: რალაცამ თითქო შემბორკა. მუხლები მომკვეთა. მინდა ვიყვირო მაინც... ვერ შევძელ.

— არა... არა... ჰა, შენი ცხენი!.. გონს მოდი, ვაჟო!.. კარგი... კარგი! წაეალ.. წაეალ, ჩემო ბატონო!.. შენ ოღონდ ნუ შეგეშინდება! ჰა... დაიქი ცხენი...

ამის შემდეგ არ ვიცი, რა მოხდა.

როცა გონს მოვედი, მიწაზე ვეგდე, და „მიმინო“ ხედ მადგა, თავთან. ისიც ღელავდა, ქშინავდა. ავდექი. მოვკიდე ცხენს ხელი.

— მიმინო... მიმინო!—ვუთხარი და მივეხუტე. ცოტად დამამშვიდა „მიმინოს“ სიახლემ. მივეალერსე. ერთხანს ასე

დავრჩი. შემდეგ მივიხედ-მოვიხედე. მივაყურე. ჩქამივტყუარა...
 დან. „წასულა“, — გავიფიქრე. გულზე მომეშვა. შევეჯექ ცხენ-
 ზე. კიდევ მივაყურე. რამდენადაც შემეძლო, მივათვალიერე
 იქაურობა. — „კი, წასულა!“ — გადავწყვიტე.

მაგრამ აღარ ვიციოდი ახლა, საით წავსულდიყავი. „მი-
 მიწოზე“ დავემყარე. ისიც დაადგა რომელსადაც გზას და წა-
 ვიდა.

კოტა რო გავიარე, ეწერის ერთი მხრით, ცის სინათ-
 ლეზე, ხეები შევნიშნე.

— ეწერზე ხეს რა უნდა?... აღბად იქ სოფელი იწყე-
 ბა! — ვსთქვი და იქეთ გავეშურე. როცა დაუახლოვდი, ხეებს
 შორის ცეცხლის სინათლეს მოვკარი თვალი.

— ჰეი, მაინძელო!... — დავიკვივლე შორიდანვე გახარე-
 ბულმა.

— ჰეი და ჰეი!.. რომელი ხარ!? — მომესმა იქვე პასუ-
 ხად, და თითქო მიწიდან ამოსულიყოს, ვილაცა ქვეითი წინ
 ამეტუხა. ერთი შეკრთომა შევეკრთი... მიმიწოც დაფეთდა.

— ვინ ხარ? — ვკითხე და განზე გავდექი.

— ბიჭიკო ხომ არ ბრძანდები, ბიჭიკო? მე გიგო გლე-
 ხი ვარ... ჩემი ნუ შეგეშინდებ! — მხიარულად მიპასუხა უც-
 ნობმა და ჩემსკენ წამოვიდა.

— გიგო-გლეხი?... რომელი... — გაოცებით დავიწყე და
 თვალებს ძალა დავატანე, რომ მეცნო. მეუცნაურა, ასე უცებ
 ამ ლამეში როგორ მიცნო-მეთქი.

— აღბად არ გახსოვარ. მერე მოგაგონებ! მაშ, ბიჭიკო
 ხარ! სალამო მშვიდობისა!.. შემოგლამებია, ბატონო, ეწერ-
 ზე!.. მაგრამ არაფერია. იი ეგერ რო სინათლეა, ის ჩემი სახ-
 ლისაა... მობრძანდი ჩემსა... ყარამანისას მიბრძანდები აღბად,
 მაგრამ ახლა გვიანაა!.. ჩემსა გაათიე ლამე... მოხარული ვი-
 ქნები. — ამ სიტყვებით მომიახლოვდა, მოფერებით გადუსვა
 „მიმიწოს“ კისერზე ხელი და განაგრძო:

— რა ღმერთმა შემახვედრა შენი თავი?!.. აგერ შეზობლისას მივდიოდი... ყური მოვკარი: ვილაცა ცხენოსანი ჩემსკენ მოდის. ვინ არის, ამ ღამეში რომ ჩემსა მოეჩქარებამეთქი... როგორ ვიფიქრებდი, რომ ბიჭიკო იქნებოდი. წამობრძანდი, შენი კირიმე. ბედნიერებაა სწორედ. ჩემს დედაკაცს ძალიან გაუხარდება.

არ დამაცადა რამე მეთქვა; წამივლო აღვირზე ხელი, გამიყოლია უკან და წამიყვანა. თუმცა კი ვიყავი დაბნეული შიშისაგან, ხოლო იმ წამში არც იმდენად, რომ ვერ გამომეკითხა მისთვის ზოგიერთი ცნობები, მაგრამ ვერ მოვახერხე. ვცდილობდი მომეგონებია ეს გიგო-გლეხი და არ მაგონდებოდა. ის კი განაგრძობდა და განაგრძობდა ლაპარაკს...

სახლს რო დაუახლოვდით, ეზოში შესავალ კარზე შევნიშნე ანთებული ქრაქი. ყურიც მოვკარი ჩურჩულს: „სუ... მოდიან... მოჰყავს... მოჰყავს“!..

— ჰეი, რომელი ხარ მანდ... სტუმარი მომყავს, დამხედით!— გასძახა ჩემმა უცნაურმა მასპინძელმა სახლისკენ.

— მობრძანდით... მობრძანდით!— მოისმა სახლიდან და ვილაც ქალი მეორე ანთებული ქრაქით გამოვიდა გარედ.

„მომელოდნენ, თუ ეს რა ამბავია?“ გამიელვია აზრად. ექვები დამიტრიალდნენ თავში. მაგრამ რა გზა მქონდა მეტი: უნდა ბოლომდის მივეყოლოდი.

ეზოში რო შევედით, ქალი სამი ბავშვის თანხლებით მოგვეგება. გიგო-გლეხმა ცხენიდან ჩამომსვა.

— აი, ვინ მოგიყვანე, ქალო... პატარა აზნაური... ბიჭიკო გახლავს, ყარამანის ძმისწული, ჩვენი ნაბატონარი დიმიტრის ნათესავი,— მიმართა ჩემმა მასპინძელმა ქალს და თან ამათვლიერ-ჩამათვლიერა. მეც დავაკვირდი ქრაქის სინათლეზე.— ჩემი ნაცნობი არ უნდა ყოფილიყო. არ მაგონდებოდა მისი სახე. მაგრამ ისე მომეპყრნენ, ისე მომექცნენ,

რომ ამას როგორ გავამხელდი?!.. დიდის ამბით, ^{ერქიანული} ~~ქვემოყვანის~~ სახლში.

— ხომ არ შეგეშინდა ეწერის, ბიჭიკო?.. ან ცხენიდან ხომ არ გადმოვარდნილხარ?.. დასერილი ვაქვს ჩოხა... თუ... ეს რა ამბავია? ხანჯალი რა უყავი? ქარქაშიდან ამოგივარდა?

მსინჯავდა, გარს მიტრიალებდა და მეუბნებოდა მასპინძელი. მეც მხოლოდ პირველად ვამჩნევდი, თუ რა მჭირდა... როცა ხანჯლის ხსენებაზე ხელის წაღება მინდოდა მის ტარისთვის, ქარქაში მარტო შემრჩა ხელში. შემრცხვა. გავწითლდი. ვერაფერი მიუგე გიგო-გლებს.—რომ ამოვიღე ხანჯალი და დიმიტრის სულს მოვეუქნიე, ის კი მახსოვდა, ხოლო ჩაგება არა.

— დაიცა... დაიცა... ამას რას ვხედავ? დაქრილიც ხარ? მიჩვენე ხელი! ეს სისხლი საიდანაა? ბიქოს!.. დედაკაცო, მოანათე აქეთ კრაქი! ვერა ხედავ, ბიჭიკოს რაღაც დამართნია...

სრულიად მოულოდნელი იყო ჩემთვის მასპინძლის აღმოჩენა! მართლაც, ხელი სულ ერთიან გასისხლიანებული მქონდა. შემეშინდა. ძლივს ვიცანი ჩემივე ხელი... დავიბენი. გავშეშდი.

— აბა, თბილი წყალი, მალე!—გასცა ბრძანება გიგო-გლებმა და დაფაკურდა!—ამას რას ვხედავ, შენი კირიმე... რა იყო, რა მოგივიდა, ბიჭიკო?.. დაგჭრა ვინმემ თუ?.. ავი ვინმე შემოგხვდა და გაწყენინა?

— უი, შეილო... ჯვარი აქაურობას!.. ხელი გაგიფხაქნია... მომეცი აქეთ: დაგბანო, შეგიხვიო... —მეუბნებოდა დედური მზრუნველობით გიგო-გლების ცოლი და თავს მევლებოდა...—ვინ იყო ის დალოცვილი, რომ ასე შეუშინებია?

— გვითხარი, ბიჭიკო... ვინ შეგხვდა ეწერზე, რომ ასეთი საქმე დაუმართნია შენტვის?..—მკითხა ბოლოს მასპინ-

ძელმა და ისეთი გაღიმებული სახით შემომხედდა, უცნობი კაცი დიდი ხნის ნაცნობად წარმომიდგა.

— კი... მკვდრის სული შემხედდა...— ვუპასუხე და სულაც არ მოველოდი, ისე ავტირდი.

— მკვდრის სულიო? რას ამბობენ, ბიჭიკო: მკვდრის სულს ეწერზე რა უნდოდა?..

— ეს რა სთქვი, შეილო?.. მკვდრის სულს აქეთ რა უნდოდა?..

თვალეები ფართოდ დააღეს და ისე მომაშტერდნენ მასპინძლები. ბავშვებმაც გაიკვირვეს ჩემი განცხადება. ერთმა მათგანმა, უფროსმა, დამცინივად ჩაიღიმა კიდეცა და მალულად სახლის მეორე თვალისკენ გაიხედა.

— სუ, ჩუმაღ იყავ შენთვის!— ხელის წაკვრით გაუწყრა მას დედა-მისი.

ჩემ სიცოცხლეში ამდენი სირცხვილი არ მინახავს...

— კი, მაგრამ რა იცოდი, რომ ის, ვინც შემოგვხდა, მიინცა-და-მიინც მკვდრის სული იყო?— შემპარავე და ნაზ-ალერსიანი ხმით მკითხა ბოლოს გიგო-გლებმა, როცა მისმა ცოლმა ხელი გამბანა და შემიხვია.

— როგორ არ ვიცოდი?.. ვიცანი... დიმიტრი იყო...

ამ ჩემ სიტყვებზე სიცილი წასკდათ ბავშვებს. მაგრამ უმალვე შეიკავეს. დედა კვლავ გაუწყრა მათ.

„ნეტავი, რას ნიშნავს მათი სიცილი“? გავიფიქრე და გამწყრალი შევხედე ბავშვებს.

— სულელებია, შენი კირიმე... ყურადღებას ნუ მიაქცევ!— დამამშვიდა ქალმა.

— მერე რა უყოთ, რომ დიმიტრი იცანი... დიმიტრი ხომ მკვდრის სული არ იქნებოდა?— ჩამეკითხა გიგო.

— ის ხომ დიდი ხანია, რაც მოკვდა... ჩვენ გულში ვიღვინებთ ცნობა!.. ჩვენი ნათესავი იყო... დაუწყობელ პასუხს ვაძლევდი შემკითხავს.

— უიმე, შვილო... შეცდომაა... ტყუილია!... შენ მკვდარი კი არა—ცოცხალი გინახავს!—იკივლა დიასახლისმა.

— თქვენ აღბად არ იცით ჯერ კიდე ამბავი...—წაფილულულულდე.

— არ ვიცით რომელია!.. მეზობლის ამბავი არ ვიცით?.. მაგრამ ჯერ ამას თავი დაეანებოთ... მოდი აქ, დაჯექი, ბიჭიკო,—დაისვენე: ვახშამი მიირთვი... მოყვრის სახლში ხარ. დაივიწყე ეწერი.

დამსვენს სკამზე. გვერდით გიგო-გლები მომიჯდა. მისი ცოლი კი ვახშმის თადარიგს შეუდგა.

— რა გითხრა, ბიჭიკო, იცი?.. შენ ახლა შეშინებული ხარ, თორემ, როცა შიში გაგივლის, არ იტყვი—მკვდარი კაცი ვნახე, ეწერში რო დადიოდა! აბა, ნასწავლი კაცი მაგას როგორ იტყვის? დიმიტრი ცოცხალია. ამ სალამოს ჩვენც ვნახეთ იგი, როცა ეწერისკენ მიდიოდა... დამიჯერე. მისი სიკვდილი ტყუილია. სახლში მოუტყუებიხართ. ტყუილი ამბავი მოუტანიათ... მაშ...

— კი, შვილო, ტყუილი ამბავი მოუტანიათ სახლში თქვენთვის!—დაუდასტურა სიტყვა ქმარს ცოლმა.

— დიმიტრი კარგად არის... ავადაც არ ყოფილა!..—განაგრძო ისევ გიგო-გლებმა, მაგრამ აქ მისმა უფროსმა შვილმა გააწყვეტინა სიტყვა:

— აქ არის ძია დიმიტრი!—წამოიყვირა და ისე შემომხედდა თვალებში, თითქო საიდუმლო გამანდო.

— სთქვა, სთქვა მაინც!..—გაეცინა გიგო-გლებს.

— რა გაუჭერდება ენაზე! — ლიმ მორყევით გაწერა დიდასახლისი.

— აქ არის... აქ არის დიდი-ძია! — წამოიყვირეს ბავშვებმა და ერთი ამბავი ასტეხეს.

— გაჩუმდით!.. ბიჭიკოს ჯერ კიდევ არ სჯერა, რომ დიდი-ძია ცოცხალია... მათქმეფინეთ... — ჩააჩუმა გიგო-გლებმა ბავშვები და მე მომიბრუნდა: — აი, ბიჭიკო, ამ პატარებმაც კი იციან, რომ დიმიტრი ცოცხალია და...

— ახლა ბიჭიკომაც იცის! პატარა ხომ არ არის, რომ ამდენს არ დაგვიჯეროს, — ჩაერია ცოლი. — ხომ გჯერა, შეილო, რომ ის დიმიტრი, რომელიც ნახე ეწერზე, მკვდარი კი არ იყო, არამედ ცოცხალი... ის აქ, ჩვენსა არის, და თუ კიდევ არ შეგეშინდება, ახლავე შენთან მოვა!..

ერთხანს მეგონა: „ჩემი დამწვიდება უნდათ, და ასე იმიტომ ლაპარაკობენ-მეთქი“. ბოლოს კი მართლაც დავიჯერე მათი სიტყვა, თუმცა დიდხანს კი მქონდა ეჭვი და გალურსული ვიჯექი.

— არ გრცხვენია, ბიჭიკო... მკვდრის სულად გადამაქციე დიდი-ძია? — მომესმა წყნარი ნაცნობი ხმა დიმიტრისა. მოვიხედე. თეთრ-წვერიანი ძია დიმიტრი უკვე შემოსულა ოთახში და ჩემს უკან დამდგარა. უნებლიედ წამოვხტი. უკან დავიხიე და გაოცებული მივაჩერდი დიმიტრის.

— რას მერჩოდნი, ბიჭიკო, რომ ხანჯლითაც არ დამზოგე! მოდი ჩემთან... ხელი გაიქერ, არა?!.. გტკივა?!.. დამაცადოს კოწიამ, რა დღე გაუთენო, რომ შენ ასე გვიან და მარტო გამოგიშვა ამ სიშორეზე!.. — ამ სიტყვებით მოვიდა, დასწია თავი და შუბლზე მაკოცა... მეც ვაკოცე.

ჩენი მასპინძლები კი ბავშვებიანად იცინოდნენ და გარს გვებვოდნენ.

*
*

იმავე ღამეს, ნაფახშმევს, ძია-დიმიტრი და მე ბიძია ჩემის, ყარამანის, სახლისკენ მიეთხოვარიკობდით.

— ასე, ჩემო ბიჭიკო: მკედრის სული გეგონე, არა? შეგეშინდა, ძალიან შეგეშინდა, არა?.. მეუბნებოდა დიმიტრი გზაზე.— მაგრამ არაფერია! სამაგიეროდ, როცა გაიზდები, სასიამოვნო მოსაგონარი გექნება. მოუყევი პატარებს შენ თავგადასავალს, როგორც მე მიაშენია შენთვის მრავალი ჩემი... იცოდე, ამიერიდან თუ ვისმეს სიკვდილი გაიგონო და შემდეგ ცოცხალი ნახო საღმე, ისე ახსენი და გაიგე, რომ ტყუილი ამბავი გაგიგონია... თორემ ცოცხალივით მოარული მკედარი ვის მოსწრებია?!.. აი, რა გითხრა: როცა მეორეჯელ შეგხვდი ეწერზე და შეგატყვე, რომ ჩემი გეშინოდა, ხანჯალი ამოიღე და ცხენიდან გადავარდი, გადავწყვიტე თავი დამენებებია და მახლობელი სოფლიდან სხვა ვინმე გამომეგზავნა შენთვის საშველად. სწორედ გიგო-გლეხის სახლი ახლო იყო ეწერთან, და იქ მიველ. გიგო-გლეხი გამოცდილი კაცია, მიმხვედრია და ჭკვიანი. როცა გავაგებინე საქმის ვითარება, მაშინვე შენსკენ გამოიქცა! „ჯავრი ნუ გაქვს, ბიჭიკო მე მომანდევია!“ აკი კიდევ შეხვდით ერთმანეთს და იმან გიშველა. ვიცი, შენ გრცხვენია ახლა: გულში ფიქრობ, ეს რა დამემართა, თავი როგორ მომეჭრა?! მაგრამ შენს ადგილას სხვას უარესი დემართებოდა!.. ხუმრობა ხომ არ არის, თუ დარწმუნებული იყავი ბიძოლა სალომესაგან, რომ მოვკვდი, და უცებ კი ამ ღამეში ეწერზე შეგხვდი.

გეუბნები—ვაეკაცი ყოფილხარ, თორემ სხვა კარგად ვიცი
 აღვილად შეიშლებოდა. ნურავინ იტყვის, ისეთი გულადი
 ვარ, რომ არაფრის შემეშინდებოა. შიში ისეთი გრძობაა,
 რომ ყველას კი აღეძვრის: დიდსაც, პატარასაც, კაცსაც და
 მხეცსაც... ლომიც და ვეფხვიც კი შეშინდებიან ხოლმე! ჰო,
 შენ მითხარი, ბიკოლა სალომეს წერილი მოუვიდა ჩემი სი-
 კვდილის შესახებო?.. ან ვილაცას მოუტყუებია ბიკოლა შე-
 ნი, ან თითონ ბიკოლას ვერ წაუკითხავს კარგად წერილი!..
 ამასაც გამოვიძიებთ, ოღონდ კარგად ვიყოთ და ვიცხოვ-
 როთ,—დაათავა სიტყვა ძია-დიმიტრიმ, და ისიც იყო ყარა-
 მანის ეზოს მივადექით.

რა საკიროა გითხრათ, თუ რა ამბავი გამოიწვია ჩემმა
 თავგადასავალმა ბიძია-ყარამანისას?.. ზოგი იცინოდა, ზოგი
 შეშინებული უსმენდა ჩემ მოთხრობას და ზოგიც ჰკვირობ-
 და:—ეს რა მომხდარა?.. ღმერთო, რა მესმისო!!

*
 * *

სახლში რომ დავბრუნდი სამი დღის შემდეგ, ჩემიანებს
 ვახარე:

— დიმიტრი ცოცხალია, და ბიკოლა მოუტყუებიათ-
 მეთქი.

— ახლა ეს ჩვენც ვიცითო!— მიზასუხა ძმამ. — შენ კი
 შენი თავგადასავალი მოგვიყვიეო.

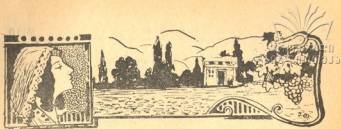
— თქვენ რა იცით, რომ დიდი-ძია ცოცხალია? — ვკითხე
 კვლავად.

— თითონ დიმიტრიმ მოგვწერა. თურმე ჩვენ ბიკო-
 ლას კითხვა დავიწყებია... წერილში ნამდვილად ყოფილა:
 „დიმიტრი დიდი ხანია მოვიდაო“, და იმას კი ეს „მოვიდა“

„მოკვდა“ ჰგონებია!! თუმცა, მართალი რო სთქვენს დასწრე
 არეულად კი სწერია ეს სიტყვა წერილში და ისიც გატრე-
 ცილ ადგილას... თუ არ დააკვირდი განსაკუთრებით—„მო-
 ვიდაც“ არის და „მოკვდაც“... მაგრამ ეს არაფერია... შე-
 ნი ვაჟაკობის ამბავი მოჰყევი!—სთქვა მამ და სასიყვარუ-
 ლო დაცინვით მაკოცა... დედა კი ხმის-ამოუღებლად შეა-
 ლერსებოდა და დაქრილ ხელს მისინჯავდა...

ლუა ქიანული.

ჩემი სიმღერა

(ხილოვბადნი)

ვტყუვით მხოლოდ ერთ სიმღერას,
 მივდეგ მხოლოდ იმ ერთ ჰანგსა,
 და მას უმღერ უმანკო ყრმას,
 როს ძილისთვის ლულავს თვალსა.

პაწაწინა, მორთულ აკვანს
 გადავაქდეგ ნაზად მკლავსა
 და სიმღერას ვეტყუი ნორჩ ყრმას,
 როს ძილისთვის ლულავს თვალსა.

ანგელოზი ფრთის შერხევით
 გაულიძიებს ონავარსა
 და უსიტყვოდ, თითის ქნევით
 ცელქს შეუთვლის მუქარასა.

ცელქი ეტყვის:—მემუქრები?
 გაჯავრებით რად მიყურებ?
 ოლონდ შენ ნუ გამიწყურები, —
 აი, ეხლავ დავიძინებ!

ანგელოზი შორთულ აკვანს
სიყვარულით მოხვევს ფრთასა
და სიმღერას ეტყვის ნორჩ ყრმას,
როს ძილისთვის ლულავს თვალსა.

უმღერს: ცაში ვარსკვლავთ ჯარი
როგორ ბრწყინავს, კრთის, ციალებს,
და მის შუა მთვარე ბადრი,
პირ-მცინარი დასრიალებს.

უმღერს: ციურ კამკამ ზღვაში
მზე მხურვალე როგორ დგება,
ზეცის ტურფა წალკოტ-ბალში
ვარდი როგორ იფურჩქნება!

იმათზე კი, ვინც მწარე ბედს
ებრძვის, წელში იღუნება,
ვინცა სწყევლის გაჩენის დღეს,—
არას ეტყვის, გაჩუმდება.

ვინც სულსა ჰღევს ტყვეობაში,
სმენას უხშობს ბორკილთ ეღერა,
ტანჯვით კვდება მონობაში...
სღუმს იმათზე მის სიმღერა.

არას ეტყვის, ვინც ბნელ ღამით
ნაღვლიანად უმზერს ცასა
და მოელის კვნესით, ვარმით
უიმედო მომავალსა.

გეტყვით მხოლოდ ერთ სიმღერას,
მივღევ მხოლოდ იმ ერთ ჰანგსა,

და მას უმღერ უმანკო ყრმას,
 როს ძილისთვის ლულაფს თვალსა.

გალიმებულს, ტუჩ-ვარდიანს
 დავასხურებ ბროლის ნამსა,
 ვეტყვი თვალეზ-ყვავილიანს
 ჩემ სიმღერის რჩეულ ჰანგსა!

ნ—ურა

მეუღლე და პატარა
 ბავშვი * * *
 (განმარტებული)

ხარე ბრძოლიდან დაბრუნდა გმირი, —
 დააჯილდოვეს საჩუქრებითა;
 მისი ღიღება ყველგან გავრცელდა, —
 იხსენიებდა ხალხი ქებითა

მეუღლე მისი ჰკოცნის, ეხვევა: —
 „ოჰ, რა რიგ მიყვარს ჩემი გმირიო“!..
 დედა კი ჩუმად ქვითინებს, სტირის:
 არ სსურს დაჰკოცნის თავის შვილიო.

— რა იყო, დედაე, რა დაგემართა:
 რად არ დაჰკოცნი საყვარელ წულსა?
 — ოჰ, შვილო ჩემო, სხავა დედათ გმინვა
 ჩემს ყურს მოესმის, მიწუხებს გულსა;
 შენ დაუბოცე იმათ შვილები
 და მიუმატე წყლულები წყლულსა!..

დ. ელიაზაშვილი.

ბუნების ბაღში

(ესკაზი).

ღედამიწა ჯერ კიდევ ძლით იყო მოკული, როცა აღმოსავლეთის კარი შემოქმედის უბილავმა ხელმა შეარხია, ქვეყანას შავი მანდილი შემოაძრო და ცის უბილავ საბრეკლოზე ცისკრის ზარი აამღერა.

ბუნება შეკრთა...

განთიადის სიცილობა თეთრი კალთა გაშალა; მას უკან მოსდევდა სიცოცხლის მზე, — მზე, რომელსაც თან მოჰქონდა სიამე და სიხარული.

— მადლობა ღმერთს!.. წაიჩურჩულა ბუნების ძირას გაწაბულმა იამ და სატრფიალოდ გაღვლილი გული მზეს მიუშვირა.

— სსსს... — ნარნარი რხევით დაჰქროლა მთაზე ნიავმა. ატოკდა ბუნება: სიცოცხლის ძალა იგრძნო. ტყე ახმაურდა, ფოთლები აშრიალდა, და ტოროლა ლოცვა-წყობილით მარადით შესრიალდა აკამკამებულ ლაქვარდ სივრცეში.

მორაკრაკებს მთის ანკარა წყარო, კლდის ყვავილთა გვირგვინებს გულში იხუტებს და კვლავ მიჰქრის, მიჰქრის გამაღებელი, — ზვირთზე ზვირთს მიათამაშებს.

ქართული
ლიტერატურის
ისტორია

— მოიცა, დასდგე, სად მივჩქარები?!... — მოსძვნიდა ლეები.

— რისთვის დავსდგე: უფერული უძრავობა გულს დამიხავსებს... მე მსურს სულ წინ მივჩქოდე... — გაჯავრებით წაიბუტბუტა ანკარამ და უფრო მძლიერად გააქანა ტალღები.

ყვავილებმა მორცხვად შეარხიეს თავები და შურის თვალთ გადახედეს მჩქეფარე ზეირთებს.

— ბედნიერი ხარ!... — ერთხმად წარმოსთქვეს იმათ.

— აბა რა ყოფაა თქვენი ყოფა: სადაც დაბადებულხართ, იქვე უნდა მოკვდეთ. არ შეგიძლიათ მგზავრობა, არ შეგიძლიათ იხილოთ დიადი ბუნების სხვა-და-სხვა კუთხე. კიდევ კარგი, რომ დიდხანს არ ცოცხლობთ, თორემ მაგ თქვენ სურნელოვან გულში კია-ღუა დაიბუდებდა; მაგ თქვენ ცისფერ, მინაბულ თვალეში სიფაქიზის და სათნოების ნაცვლად სიბინძურე მოიკალათებდა.

ესა სთქვა ანკარამ და მსწრაფლ გაშალა ბროლის მკერდი, სადაც მზის სახე გამოხატულიყო.

ყვავილები ატირდნენ... — ჩვენი სიცოცხლე ხან-მოკლეა... — წასჩურჩულეს ერთმანეთს.

— უძრავი... მოწყენილი... ერთ ადგილას მიჯაჭული... ანკარას რა უშავს: მის გულში მზეც ბუდობს და მთვარეც. შეუძლია სულ წინ ირბინოს, სულ ილივილივოს და იმგზავროს. აახმაუროს მღუმარე კალები, კლდეები და ველ-მინდვრები. გადალახოს მთელი ხმელეთი და ყველგან იმღეროს მშვენიერი მზის ასულის სანეტარო სიმღერები.

ჩვენც ვიცით იმ მზეთუნახავის ზღაპრები, მაგრამ ვის უნდა უამბოთ? ფრენა ჩვენ არ შეგვიძლია და სირბილი. ჩვენთან თუ ვინმე მოვა, არც-კი დაგვაკლის სულის ამოთქმას, მოგვწყვეტს... და ჩვენი სიცოცხლეს იქ თავდება.

ისევ ატირდნენ ყვავილები და ცრემლიანი თვალეები მზეს მიაპყრეს, თითქოს განთიადში ეძიებდნენ მარადისობას...

მზე მაღლა-მაღლა აიწია და თმა-ხუკუკ ბაღს დასრულდა მოეღვარე სხივები.

პატარა იამ სიამოვნებით გაიღიმა და მოკუმული ტუჩები ოღნავ გაშალა.

— არა!.. მზე რომ არ იყოს, ჩვენი სიცოცხლე ერთ ჩირადაც არ ეღირებოდა. ნახე—როგორ ბრწყინავს, როგორ ციმციმებს!..

— სსს... საბრალო, შენც მზისავენ მიისწრაფვი!—დამცინავი ღიმილით შეუტია სიომ.

— მე მზე მიყვარს!..

— ხა! ხა! ხა!.. ჯერ მიწას არ ასცილებიხარ და ვინ მოგცა საამისო კკუა, რომ მზე შეიყვარო?

— მე მზის ასულის ზღაპარიც ვიცი!..

— სტყუი: აბა შენ ვინ გეტყოდა მზის ასულის ზღაპარს?!.

— ყური მოგვარი, განთიადზე ბულბული რომ ვარდს უგალობდა.

ვიშ, რა კეთილი ყოფილა მზის ასული!.. როდესაც ის დაუბრუნდება დედამიწას, უკვდავების შუქით იმოსება.

სიყვარული და სათნოება გამეფდება.

ადამიანებიც, ეს ბოროტი ადამიანებიც,—ღვთაებრივი გრძნობით აღივსებიან და ხელს აღარ მახლებენ.

— ნუ სულელობ: ტყუილია შენი ოცნება!.. მარადისობა არ არსებობს: სიცოცხლის აღსასრული—სიკვდილია.

ია შიშისაგან მოიკრუნჩხა. თვალები დახუკა და მთელი იმისი არსება ბუნდოვანმა ფიქრებმა გაიტაცა.

დასაეღეთისკენ გადახრილი მზე ნაღვლიანად ესაღმებოდა არემარეს, როდესაც ია გამოერკვა ფიქრისაგან და თვალი გაახილა.

— ყველაფერი სიზმარია!..—მწუხარედ წარმოსთქვა და შეშინებულმა არემარეს თვალი მოავლო.

— მართალია, მართალი... აგერ მზეც ჩადის... ქვეყანას
ლამის წყვედიადი მოეფინება, და ვინ იცის—დილას ვიზილაფ,
თუ არა. იქნებ ქარიშხალიც ამოვარდეს...—ეეჰ, ჩემო დაო!..
ამოიკვენესა ვარდმა და ღონემიხდილმა ჩაჰკიდა თავი.

— რამდენიც უნდა ვიღარდოთ, სიცოცხლის ბოლო კი—
სიკვდილია.

გაივლის ბნელი ღამე... გაივლის ქარიშხალი... მოწმენ-
დილ ცაზე ისევ გაიკისკისებს განთიადის სიცილი; მზე ისევ
გაშლის ოქროს კალთას...

ცას ღამის ბინ-ბუნდი გადაეფარა... ყვავილებმა ცრემ-
ლით მოღლილი თვალები მოხუქეს და მწუხარედ ჩაჰკიდეს
თავი...

მხოლოდ არ დაცხრა მთის ანკარა წყარო. ის თითქოს
დასცინოდა მომაკვდავთა კენესას. ჩუბჩუბ-ჩხრიალით წინ მიჰ-
ქროდა, სიცოცხლის ძალით აღგზნებულ; და მორაკრაკე ზვი-
რთებში მკაფიოდ გაისმოდა:

— წინსვლა და ბრძოლა!..

მამქრალა

— ხმა გაკმინდე, შე ვირო! როგორ თავსაც იმპროვიზაციის სკოლაში ადექ ჩქარა, ხურჯინში პური ჩაალაგე... ყველი, კვერცხები, ხელადით ღვინო... მარილიც არ დაგავიწყდეს: მწვადებისთვის დაგვეკირდება!

ბლუ-ვანა მარდად წამოხტა და ტანისამოსი ჩაიცვა. წინა სალამოს გამზადებული ხურჯინი მხარზე ვადაიკიდა, ხელში დიდი კომბალი აიღო და გამოუდგა თავის ბატონს, რომელსაც მოთმინება დაჰქარგოდა და უკვე გზას გასდგომოდა.

ბატონი გურგენი და მისი მსახური ვანა სანადიროდ მიდიოდნენ ვეძაზე, სადაც წინა დღეებში იქსოფლეღმა მონადირემ, გარჯილაანთ კესამ, ორი ირემი ერთად მოჰკლა.

გურგენი დარწმუნებული იყო, რომ იგი ნადირობაში კესას არ ჩამოუვარდებოდა და არც თითონ დაბრუნდებოდა შინ ხელცარიელი.

მონადირეები გასცილდნენ სოფელს, გაიარეს მინდვრები და შევიდნენ ტყეში. აქ ნ—ნ ვერსის მანძილზე საურმე გზით იარეს, მერე კი დაადგნენ საცალფეხო ბილიქს, რომელიც მთის ფერდობზე მიიკლაკნებოდა.

რამდენად მალა აღიოდნენ მონადირეები, იმდენად თოვლი ღრმა და გაუკვერავი იყო. ამიტომ მათ თან-და-თან სიარული უძნელდებოდათ და ფეხს უკლებდნენ.

სანამ სახელ-განთქმული მონადირე ბატონი გურგენი და მისი არა-ნაკლებ სახელოვანი „მოურავი“ ბლუ-ვანა ვეძამდის ავლენ და იქ ირმებს დახოცავენ, მეტი არ იქნება, მკითხველო, გაგაცნო მათი ვინაობა.

გურგენი ღარიბი აზნაურიშვილი იყო. მამა მისი თავის დროს ღვინის სმასა და თამადობაში განთქმული იყო კახეთში. უეჭველია მთელ საქართველოშიც მოიხვეჭდა პირველობის სახელს, რომ ერთხელ ღვინო-ნასვამი ცხენიდან არ ჩამოვარდნილიყო და უდროოდ არ გამოსალმებოდა თავის დიახ პატივსაღებ ასპარეზს.

რადგან ბედმა მას მოკლე დღე მისცა, მეც აღარ გავაძევე გრძელე მასზე სიტყვას.

გურგენის პაპა ქაიხოსროც თავის დროს ფრიად სახელოვანი გვამი იყო. იგი მოღვაწეობდა სულ სხვა სარბიელობე, სახელდობრ: სამხედრო უწყებაში. გუნბის სიმაგრეში შამილის დატყვევების დროს იგი თურმე პირველი შეიქრა თავის რაზმით, რაზედაც გენერალმა ბარიათინსკიმ მთიორის ჩინზე წარადგინა და თავის მხრითაც საუცხოო ხმალი აჩუქა სახსოვრად. ასე უამბობდა ხოლმე ყოველ მიმსვლელს დიდი ქალბატონი ქეთევანი მორკალულ და შევერცხლილ ხმლის ისტორიას, რომელიც სხვა იარაღთან ერთად სასტუმრო ოთახის ერთ-ერთ კედელზე იყო დაკიდული.

მომსწრეთ ქაიხოსროს მოღვაწეობის ხსენებული ეპიზოდი ცოტა სხვანაირად ახსოვდათ: მათი სიტყვით, გუნბთან ცხარე ბრძოლის დროს ქაიხოსრო საიმედო კლდეზე იყო ამოფარებული, და, როცა მისი რაზმი სიმაგრეში შეიქრა, იგი თვითონ გაიქცა ამ სასიამოვნო ამბის მოსახსენებლად გენერალთან, რომელიც თურმე დიდად გაურისხდა მას სერიოზულ დროს რაზმის თავდანებებაზე.

შამილის დატყვევების შემდეგ ქაიხოსრო მთიორის ჩინით სამსახურიდან გამოვიდა და თავისი დღენი ლხინსა და ნადირობაში დალია. რამ შეუშალა მას ხელი, რომ გენერლის პრეტელი „ზაგონებით“ დაემშვენებინა თავისი განიერი მხარბეჭი, ამას ვერც პატივცემული ქალბატონი ქეთევანი გეტყობდათ და ვერც სადმე საისტორიო მასალებში ამოიკითხავთ.

შეიძლება, მკითხველნო, იფიქროთ: გურგენის ვინაობის აღწერას დაგვიბრდი და მის მამა-პაპაზე კი მოგვიყვიო! ასე იმიტომ მოვიქცევი, რომ ჩემთვისაც გამყადვილებინა გურგენის გაპიროვნება და მკითხველისათვისაც. საქმე იმაშია, რომ გურგენში მამისა და პაპის საამაყო თვისებები საფესბით იყო დაკული. ამაზე, როცა ამ ამბავს ბოლომდის წაიკითხავთ, დარწმუნებული ვარ, დამეთანხმებით.

გურგენმა, როგორც იყო, დიდი ვაი-ვაგლაზით კლასში ორ-ორი წლის ჯდომით, მესამე კლასამდე წაიღწია; აქ კი სამი წელიწადი მოინდომა ჯდომა, რაც ახირებულმა მასწავლებლებმა არ უყაბულეს.

ჩვიდმეტი წლის განსწავლული გურგენი დაუბრუნდა თავის სახლ-კარს და „პომეშიკობას“ მიჰყო ხელი. მით უმეტეს გრძნობდა თავს „პომეშიკად“, რომ სახლში მის მეტი მამაკაცი სხვა არ იყო; ბებიასა და დედას კი, მისი აზრით, აბა რა გაეგებოდათ მამულების მოვლა-პატრონობისა?!

აქ უნდა გავიხსენოთ, რომ ბევრი მოსავლელი არც იმას ჰქონდა რამე. ტყე და დიდი ნაწილი სახნავი მიწებისა კარგა ხანია, რაც ბანკის ვალში გაიყიდა მისი მამის თამადაობის დროს. კარზე გამართული წისქვილი მის გიმნაზიაში განსწავლას მოუწონდა. დარჩა ორი-სამი დღის ცარიელი ეზო ვეებერთელა ორ-სართულიანი სახლით, რომელსაც კიბე დაღობობდა და მის მაგიერ საძნე ურმის დანდლებიანი უბეები იყო მიყუდებული. ამის გამო ტრახახაძიანი დაბლა სართულში ცხოვრობდნენ; მეორე სართული კი ბედლის და ხარა-ხურის საწყობის მოვალეობას ასრულებდა. სამ დესეტინა ზვარს, რომელიც ეზოს ზედ ეკრა, სანახევროდ სხვა აკეთებდა და ამასთან ისე ერთგულად, რომ ზაფხულში ყლორტებით გაბარდული და ფოთლებით დაბურული ვაზებიც კი არ დაგიშლიდათ ზვრის თავიდან მის ბოლოში რუის პირას ჩამწყკრივებულ ლაფნების დანახვას. ათიოდე დესეტინა სახნავი მიწა საღალედ იყო სოფლებზე ვაცემული, და პატრონის მზრუნველობა მხოლოდ ღალის აკრეფაში გამოიხატებოდა.

გურგენს ეს გარემოება მაინც არ უშლიდა თავი ნამდვილ მემამულედ წარმოედგინა. როგორც ასეთს, მას, რა თქმა უნდა, მოურავი სჭიროდა, მაგრამ გამოფხეკილი ჯიბე მის დაქერის ნებას არ აძლევდა. ამიტომ თავიანთ მოჯამაგირე ბლუ-ვანას მოურავის ხარისხი უბოძა. უკანასკნელი ფარეშის

თანამდებობასაც ასრულებდა და, ბატონი სადაც წავიდოდა, თან დასდევდა.

„მოურავის საკითხს“ მალე მოუარა გურგენმა, მაგრამ ახლა „ცხენების საკითხი“ ჰქონდა გადასაწყვეტი: აბა, ის რაღა მემამულეა, რომელსაც ცხენები არა ჰყავს! ბევრი ფიქრის შემდეგ გადასწყვიტა: როცა ღვინოს გაჰყიდის, შეიძინოს ორი ცხენი თავის შეკაზმულობით. დაავიწყდა დალოცვილს, რომ ზურის მოსავეალი დიდი ხანია დავირავებული ჰქონდა ბულდანა მელუქნეს მისგან დახარჯულ ნისიაში, ისევე, როგორც მისი ბებუის პენსიის წიგნაკი.

გურგენი მალე შევიდა „პომეშიკის“ როლში: ის აუცილებელი სტუმარი შეიქნა ყოველ ნადიმსა და ლხინში. ამასთან ღვინის სმისა და თამაღობაში თავიდანვე ყველას დიდი იმედი აღუძრა.

— ენაცვალოს დედა ჩემ გურგენს! — იტყოდა ხოლმე თავმომწონედ პატარა ქალბატონი თავლო: — ჯერ სულ ბავშვია, და ისე თამაღობს და ამზიარულებს სუფრას, როგორც დიდი ხნის გამოცდილი ტალუბაში. ეს რომ რიხიანად „კახურს“ შემოსძახებს, სულ-ცხონებული მისი მამა დამიდგება ხოლმე თვალ წინ!

არა-ნაკლებ გამოიჩენდა გურგენი პაპის სამხედრო ნიქს, მაგრამ შამილთან ომი იმ დროს გათავებული იყო, ახლანდელი მსოფლიო ომი კი ჯერ არ დაწყებულიყო. ამის გამო, სამშობლოს სამწუხაროდ, იგი იძულებული შეიქნა თავისი უტყუარი სამხედრო ნიქი ნადირობაზე დაეზურდავებინა.

მან მოინდომა პაპას ნაქონი ტალ-კვესიანი ხირიმი ფისტონიანად გადაეკეთებინა და სანადიროდ დაეწყო სიარული; მაგრამ ბებუამ დაუშალა:

— მაგით არ იყო, რომ პაპა შენმა, ცხონებულმა ქაიხოსრომ, გუნები აიღო? ფისტონიან თოფს მაგის შხამი სად

ეკნება! ე მანდ არ შესცდე და მეკონდახეს*) არ უბრალო თოფზე შეგიცვლის!

ბებიის საბუთი გურგენს დამარწმუნებლად ეჩვენა და ტალკვესიანი თოფით დაიწყო სროლაში ვარჯიშობა. ხირიმმა დაწიბლვა იცოდა და ხშირად საპირისწამლის ალიც პირს ურუჯავდა; ამიტომ დამიზნების შემდეგ გურგენი თვალებსა ხუჭავდა და თავს უკან იბრუნებდა. „სიფრთხილეს თავი არა სტკივიაო“, იტყოდა ხოლმე ის თავის გულში. ამგვარი დამიზნების შემდეგ ის იყო, რომ ათიოდ ნაბიჯზე დასმულ ნიშანს ასში ერთხელ თუ მოახვედრებდა. გურგენი მაინც გულს არ იტებდა: იცოდა, რომ დასახულ მიზნის მისაღწევად დაუღალავი შრომა და ენერჯიაა საჭირო. ისიც დიდი მოთმინებით სტენდა თოფს და ისროდა; ისროდა და ისროდა.

როცა თავისი აზრით სროლაში კარგად დახელოვნდა, მოურავთან ერთად ახლა ტყესა და მინდორში დაიწყო სიარული სანადიროდ. თავისი ახირებული დამიზნების წყალობით, რა თქმა უნდა, ყოველთვის ცარიელი ბრუნდებოდა სახლში. ერთხელ, რაღაც მანქანებით, კურდღელი მოჰკლა. ნადირს ერთი საფანტი უკანა ფეხში მოხვედროდა და მეორე მხარში. შინ რომ დაბრუნდა, ყველა გააჯერა: რა ადგილსაც დაეუმიზნე კურდღელს, სწორედ იქ მოვარტყიო. ერთსა და იმავე დროს როგორ დაუმიზნა მხარსა და უკანა ფეხში, ეს გურგენის საიდუმლოებას შეადგენდა.

იმ დღიდან მას თავი დიდ მონადირედ მოჰქონდა. კესას მიერ ორი ირმის ერთად მოკვლა და სოფელში მისი ქებით მოხსენება გურგენს შეშურდა და მოინდომა თავადაც დაეხოცა ირმები. ხსენებულ დილას გურგენისა და ბლუ-ვანას ირმებზე სანადიროდ წასვლა მათი პირველი დებიუტი**) იყო.

*) მოშლილ თოფების გამმართველი და კონდახების მკეთებელი.

**) გამოსვლა.

II

ბილიკი, რომელზედაც გურგენი და ვანა მიდიოდნენ, ვიწრო ხეობას ასდევდა. თუმცა მზემ დიდი ხანია ბარს თავისი სხივები მოჰფინა, მაგრამ აქეთ-იქით აყუდებული მთები ხეობას ჩრდილს აყენებდა და ისევ გარიჟრაჟის ელფერს აძლევდა. ეს გარემოება ჩვენ მონადირეს ცოტად გულს უკეთებდა: მისი აზრით არც ისე დაუგვიანდა, როგორც ეგონა. ამიტომ აღირსა „მოურავს“ თავისი დიახ დიდ-მნიშვნელოვანი აზრების გაზიარება:

— ხომ დავხოცთ ირმებს, ჰა, ვანა! შენ როგორა გგონია?

— დიახ, ბატონო!

— ჰო, მეც კი ვიცი, რომ ცარიელი არ დავბრუნდებით: თუ კი ვიღაც გლებმა მონადირემ ორი ირემი ერთად მოჰკლა, ჩვენ რაღა დაგვემართება?!

ვანას ხანჯლისა და კომბლის გარდა სხვა იარაღი არ გააჩნდა. ასე შეიარაღებულს მონადირეს არ ეძახიან, მაგრამ გურგენმა ისიც მონადირედ ჩასთვალა: ალბად ეს მისი სულის საუცხოო განწყობილებით იყო გამოწვეული. იგი თავს იმ აზნაურ მონადირედ ჰსახავდა, რომელიც მხლებლებ-მეძებრებ-შავარდნებით მიდის სანადიროდ და, თუ მას მარტო ერთი მხლებელი ჰყავს, ეგ იმიტომ, რომ მის გამჭრიახ თვალს, მახვილ სმენას და მარდ მუხლს ნადირი ვერსად წაუვა. ვანა მხოლოდ საგზლის და დახოცილ ნადირის საზიდავად იყო საქირო.

სოფლებები ამბობდნენ, გურგენს სანადიროდ მარტო წასვლისა ეშინიან და ბლუ-ვანა იმიტომ დაჰყავს მულამ თანაო. ეს, რა თქმა უნდა, კორი იყო. ამაში მკითხველი ქვევით თავიდაც ღარწმუნდება.

— ვანა, ირემმა რქენა ხომ არ იცის?— შეეკითხა უშიშარი და გულადი მონადირე თავის მსახურს.

— არა, ბატონო!

— თუნდაც იცოდეს, რისა მეშინიან? აქ არა მაქვს ჩემი ხირიმი! ახლა ისე გავფარჯიშდი სროლაში, რომ სადაც დამიზნებ, არ გავაცდენ!

ვანა სოფელში სულელად ითვლებოდა, რადგან მუშაობა ეზარებოდა და ტრაბახადიანთ მუქთად ემსახურებოდა. ამის მიუხედავად, ხანდისხან ისიც ოხუნჯობისა და მახვილობის გუნებაზე დადგებოდა ხოლმე. მხოლოდ ის იყო მისი უბედურება, რომ ენა უშლიდა და მისი სიმახვილე ხშირად გაუგებარი რჩებოდა.

— ეერთი რომ მმოჰკლა, სსხვები?— შეჰკადრა მან თავის ბატონს.

— რაა სხვები?

— სსხვები როომ დდაგერივენ რრკებით, ხხომ?..

— შენ არა სთქვი, ირემმა რქენა არ იცისო?

— ჰო, მმაგრამ თთუ გგაამწარე, მმაშიინ...

— მეც ხეზე ავალ და იქიდან ვესერი!

— ჰმ!— წაიზმუკუნა თავის ქნევით ვანამ, რაც გურგენმა მისი აზრის მოწონებად და დადასტურებად მიიღო, ნამდვილად კი გულში დასცინოდა მის სიმბდალესა და უმეცრებას.

უნდა ვანას სასარგებლოდ ითქვას, რომ მიუხედავად ასეთი მცირე აზრისა თავის ბატონზე, იგი თავდადებული მსახური იყო გურგენისა და, თუ საჭირო იქნებოდა, მისი გულისათვის თუნდა ფეხშიშველა ცეცხლში ჩადგებოდა.

ზოგიერთები ვანას ბატონისათვის ამისთანა ერთგულებას მისი თავდაცვის ინსტიქტით ხსნიდნენ, რადგან, თუ გურგენს რამე აუტყდებოდა, მას სხვა არავინ აქმევდა პურს მუქთად; შრომას კი იგი სულ არ იყო მიჩვეული.

ასე იყო თუ ისე, ვანა ნამდვილი სანჩო იყო თავისი დონ-კიხოტისა, იმ განსხვავებით, რომ ბატონთან საუბრის დროს ხშირად მას სანჩოს გულ-უბრყვილობა აკლდა.

გურგენი დიდ კმაყოფილებას გრძნობდა იმის გამო, რომ ნახევარზე მეტი გზა გაიარეს და დაღლილობა თითქმის სულ არ უგრძვნია. თუმცა ხელები და ცხვირი ეწოდა სიცივისაგან, მაგრამ ამას არაფრად აცდებდა, რადგან აგერ საცაა მივლენ ვეძახე, იქ ცეცხლს გააჩაღებენ, მოთბებიან და მერე ირმებს ჩაუსაფრდებიან.

— კიდევ შორს არის, ბიჭო?

— ცოტა ღლა დღე...

— ის რა შორბის ჩვენს პირდაპირ ბილიკზე?

— ააბა? ჰო, ეგგ მშველა... ბბატონო, მშომეცი თთოფი, მშე ვვესერი!—დაუმატა ცოტა სიჩუმის შემდეგ ვანამ, რა დაინახა, რომ გურგენი სროლას არ აპირებდა.

ვანას უკანასკნელი სიტყვები გულუბრყვილობით წამოსცდა, თორემ ღმერთია მოწამე, რომ ბატონის შეურაცხყოფა გულშიაც არ გაუვლია:

ის იყო, ბატონი ბილიკიდან ტყისაკენ გადახტომის აპირებდა, როცა მელა შეჩერდა და თავი მალლა ასწია. გრძელი კული აქეთ-იქით გადაიქნია, მერე შესწყმულა და შეუხვია მარჯვნივ.

— შე რეგვენო, რით ვერ გაიგე, რომ ირმებზე მივდივარ სანადიროდ და არა მელეებზე?—შეუტია ვანას მელიის მიფარებით გულ-დაშოშმინებულმა ბატონმა.

— ნნამღვილი მშონადირე რრა ნნადირსაც უშეხვდება, უუნდა ეესროლოს: იიქნება იირმები სსულაც ვვერა ვვნახოთ!

ბატონმა ამაზე არაფერი უპასუხა: იგი გულში თანახმა იყო ვანას აზრისა. გრძნობდა, რომ მისი დავთრების დაბნევის მიზეზი შიში იყო, რის გამო მას არც კი გაახსენდა, რომ სანადიროდ იყო წამოსული და გატენილი ხირიმი ეკავა ხელში.

ბატონმა, მსახურისაგან დარცხვენილმა, რომ მან მისი სიმბდალე, და მსახურმა, ბატონისაგან ნაწყენმა, რომ მან თოფი არ მისცა მელიის მოსაკლავად, დანარჩენი გზა თითქმის მის-ამოუღებლივ იარეს. მზე უკვე სამზრეთისაკენ გადიხარა, როცა ისინი ვეძახე მივიდნენ.

III

ვეძა პატარა, 10—12 საეენის სიგრძე-სიგანის მლაშე ტბა იყო. აქ ბალახის მკამელი ნადირი ნასადილევს ხშირად დაიბარებოდა წყლის სასმელად.

მის გარშემო კარგა მანძილზე მოტიტვლებული ტაფობი*) იყო: მწირი, მარტილ-ნარევი ნიადაგი საკმაო საზრდოს აძლევდა მხოლოდ აქა-იქ ამოსულ ჯაგებს, რომელთაც თოვლის საბანი ადგილ-ადგილ გზა-ტყეცილისთვის დამტვრეულ ქვის გროვებსავეთ ამოებერთ.

ეს სურათი გურგენისათვის მოულოდნელი იყო. მისი წარმოდგენით ვეძას ზედ დაჰყურებდნენ ვეებერთელა ხეები, რომლებზედაც თავისუფლად შეიძლებოდა არამც თუ თოფის სროლა, წოლა და ძილიც კი.

— ახლა რაღა მეშველება: ერთი ირემი რომ მოვკლა, სხვებმა ხომ რქებზე ამიცივებს! — ფიქრობდა მონადირე: — არა, უთუოდ უნდა მოვახერხო რამე; ჯერ კი საჭიროა ცეცხლი ავანთოთ და დავთბეთ.

— აბა, ვანა, ერთი ცეცხლი გააჩაღე, რომ დამძრალი ხელ-ფეხი მოვითბოთ, შევნაყრდეთ და მერე ირემები დავხოცოთ.

*) ტაფასავეთ ჩაღრმავებული ადგილი.

— ცეცხლი არ უშეიძლება, ბბატონო!

— რას მიჰქარავ, რატომ არ შეიძლება?

— კვამლის სსუნზე ნნადირი გგაფრთხება!

ეს ამბავი გურგენს კიდევ ესიამოვნა: მისი აზრით ახლა ირმების დახოცვა კი არა, მათგან თავის დაცვა იყო საჭირო.

— ეგ არაფერია: როცა დაფთვებით, მერე ისევ გავაქროთ.

ვანამ თავის ბატონს სიტყვის შებრუნება ველარ შეჰკადრა და ხელად ცეცხლი დააგიზგიზა. ამოიღეს ხურჯინიდან საუზმე და მთელი დღის უსმელ-უჭმელნი და დაღლილ-დაქანცულნი მადიანად შეექცნენ. ვიტყოდი, გემრიელად მეთქი, მაგრამ ეს ცოტა სწორე არ იქნებოდა: გურგენს რალაც მიზეზით ლუკმა ყელზე აღგებოდა. თუმცა ამას თვითონ დაღლილობითა ხსნიდა, მაგრამ, ეს რომ ვანასთვის გაემხილა, ის იმდენად ბრიყვი იყო, რომ უეჭველად უიშს მიაწერდა.

საუზმის გათავების შემდეგ ვანამ ცეცხლი გააქრო, მერე ერთ ბუჩქთან თოვლის ჩინებული საფარი გააკეთა და ორივენი ერთად ირმებს ჩაუსხდნენ.

გურგენი დაშტერებით გასცქეროდა იმ ბილიკს, რომელზედაც ირმებს უნდა ჩამოევლოთ ტბაზე, და გულში ღმერთს ევედრებოდა, რომ... მაგრამ მკითხველიც მიხედება, რომ ღმერთს ირმების გამოჩენას კი არა, მათ იმ ადგილიდან გადაკარგვას შესთხოვდა!

უკვე საღამომ მოატანა. გურგენის სასიხარულოდ, ირმები არსადა სჩანდნენ. ტყეში მგლებმა ღმუილი და ტურებმა წკავ-წკავი ასტეხეს.

ცალკე სიცივისა და ცალკე შიშის გამო ჩვენს მონადირეს ცახცახი დააწყებინა. მას განზრახული ჰქონდა: თუ იმ დღეს ირმებს ვერ დაჰხოცავდნენ, ღამე იქ გაეთიათ; მაგრამ შიშმა მას ნადირობის გეგმა ჩააშლევინა და დაუყოვნებლივ შინ დაბრუნება გადასწყვიტა.

ვანა ბევრს ემუდარებოდა თავის ბატონს: ამაღამ აქ გავათიოთ, და ხვალ უეჭველად მოვლენ ირმებიო. გურგენმა მაინც თავისი არ დაიშალა, და ორივენი, სიცივისაგან გათოშილნი და მარცხისაგან დაღვრემილნი, ბარისკენ დაეშენენ.

ტყის პირს გარჯილანთ საფუტკრე იყო, სადაც აგრეთვე საბძელ-ბოსელიც იყო საქონლისათვის გამართული. ამიტომ იქ მწყემსები და ხშირად პატრონიც ყარაულობდნენ ხოლმე ფუტკარსა და საქონელს.

საფუტკრიდან ვანას რაღაც გუგუნნი და ფრუტუნნი მოესმა. ამ დროს მთვარემაც წამოჰყო თავი მთის იქიდან და ისედაც ვარსკვლავებისა და თოვლისაგან ნათელი ღამე დღესავეთ გააკაშკაშა.

მათ თვალ წინ შემდეგი სურათი გადაეშალათ: საფუტკრის ლობის იქით, მათგან ასე 10—15 ნაბიჯის სიშორეზე, დათეს ფუტკრის გეჯა ჩამოუგდია დაბლა, სახურავი გადმოუბრუნებია და თაფლს შეექცევა. გაბრაზებული ფუტკარი ცხვირ-პირში დაჰხვევია დაუპატიებელ სტუმარს, რომელიც მათ თათით იშორებს და თან ბუზლუნებს.

მთვარისა და თოვლის გამო რომ ისედაც ყველაფერს თეთრი ფერი არა სდებოდა, ვანა შეამჩნევდა, რომ მისი ბატონი სამარიდან ამოღებულს დაემზგავსა. შიშისაგან მას მუხბლი მოეკეცა და თოვლზე ბრაგვანი მოსძვრა. ვანა ეცა მას წამოსაყენებლად და ჰკითხა:

— რა გგემაბრთება, ბბატონო?

— ყინულზე ფეხი გამისხლტა და თავი ველარ შევიკავე!—ძლივს გასაგონად წაილულლულა გურგენმა და, რომ თავისი მოურავი დაეჯერებინა, განაგრძო:

— უჰ, ეს ვერანა მუხლი რა რიგ ვიტკინე!

საფუტკრის ზემოდ მაღალ ბოძებზე დიდი სათივე იდგა, რომელზედაც კიბე იყო მიყუდებული: მწყემსები იქიდან ყოველ დღე საქონელს თივას უყრიდნენ. ბლუს ეს საიმედო თავშესაფარი შეუმჩნეველი არ დარჩა.

— ბბატონო, სსათივეზე აავიდეთ დდა იქიდან ვვესროლოთ დდათვს თთოფი!

გურგენს შიშისაგან თოფი დაავიწყდა და ნადირობაც და ყველაფერს შინისკენ გაქცევა ერჩივნა, მაგრამ გრძობდა, რომ მუხლები ეკეცებოდა და გაქცევას ვერ მოახერხებდა. ამიტომ მოურავის აზრი ამისთანა ყოფაში გენიოსურად ეჩვენა.

— კარგი, შეც მაგასა ვფიქრობდი, — უბასუხა მან, თუმცა მართალი რომ ითქვას, იმ წუთში ფიქრის უნარი სულ მთლად დაკარგული ჰქონდა.

ბატონი და მსახური გაეჭანენ სათივისაკენ და სწრაფად ზედ ავიდნენ.

დათვი ხომ კარგი მეხეურია:*) აქაც რომ ამოვიდეს კიბით?—მოიფიქრა აზრიანმა მონადირემ:—ბიქო, კიბეს ხელი ჰკარი და იქით ვადავდე!

— რროგორ-ლლა ჩჩავეილდ...

მონადირის შიში იმდენად დიდი იყო, რომ მოურავს აღარ დააცადა და, სანამ იგი სიტყვას დაამთავრებდა, თვითონა ჰკრა წიხლი კიბეს და მიწაზე ტყაპანი მოაღებინა.

*) ხეზე ამსკლელი.

მამაცმა მომადირემ ახლა კი უშიშრად იგრძნობდა თავის და
კანკალი ცოტად ჩაუდგა.

კარგა ხანი გავიდა, სანამ გურგენი მთლად დაშოშმინ-
დებოდა. ბოლოს, როგორც იყო, მან ძალა და სიმშვიდე
მოიკრიფა, ხირიმი მხრიდან მოიხსნა და დათვი ნიშანში ამოი-
ლო. მართალია, ხელები ახლაც უკანკალებდა, მაგრამ მკი-
თხველი შესცდება, თუ იფიქრებს, რომ ეს ნადირის შიშით,
ან სიცივის გამო მოსდიოდა. არა, თოფის ყოველ გასროლა-
ზე ემართებოდა ასე, რადგან ყველა სხვა სიკეთესთან ერთად,
ხირიმს სწორედ ზარბაზნის ხმა ჰქონდა.

გურგენმა ნიშანში ამოღების შემდეგ ჩვეულებისამებრ
თვალები დახუჭა, თავი უკან მოიბრუნა და მოსწია თოფის
რიკს...

თოფის გავარდნა და დათვის ხავილის დაწყება ერთი
იყო. ეტყობოდა სასიკვდილოდ იყო იგი დაქრილი, რადგან
ხავილი თან-და-თან მიწელდა და მალე სულაც მისწყდა.

— ჰი, იცის ბიჭმა გურგენმა და!— ჩაილაპარაკა მოუ-
ლოდნელი გამარჯვებით ალტაცებულმა მონადირემ:— ეს და-
თვი ხომ მოვკალ; ახლა როგორმე დაბლა უნდა ჩავიდეთ!

იქნება, მკითხველო, იფიქრო, რომ გურგენს დათვის
სანახავად და მის გასატყავებლად ეჩქარებოდა დაბლა ჩასვ-
ლა! სრულებითაც არა: ის სავსებით დარწმუნებული არ
იყო დათვის სიკვდილში, დაქრილ დათვთან კი მისი აზრით
ვერა მონადირე ვერ მიბედავს, როგორც უნდა გულადი
იყოს იგი. მას კი... მიუხედავად იმისა, რომ თავს სახელ-გან-
თქმულ მონადირედ სთვლიდა, მოკლულ დათვთანაც ეშინოდა
მისვლა.

— როგორ ჩავიდეთ, ბბატონო, როგორ კვიბე გვა-
დაავადე?

— შე ბრიყვო, კიბე შე კი არ გადაავადე, თავად გადა-
ვარდა! ჩქარა როგორმე ბოძე ჩაფოტხდი და კიბე მოაყუ-
დე!— სასტიკი კილოთი უბრძანა გურგენმა მსახურს.

ვანა ყოყმანობდა: ბოძამდის კარგა სიმაღლის ნი იყო ჩასასვლელი, რაც უფრო მეტ სიძნელეს წარმოადგენდა, ვიდრე ბოძზე მიწამდის ჩამოცოცება.

სანამ ბატონი და მოურავი თათბირობდნენ, თუ სათივიდან როგორ ჩამოსულიყვნენ, საბძლის მზრიდან ორი კაცი გამოვიდა და მოკლულ დათეთან მივიდა.

— ეჭვი, შიგ ყურის ძირში არ მოხვედრია ამ ოხერს! — სთქვა ერთმა.

— კიდევ იმიტომ ვასლაპა ასე მალე ხმა! — უბასუხა მეორემ.

მათ გეჯა გაასწორეს, დათვი განზე გაათრიეს და მის გარშემო რაღაც ფუსფუსი იწყეს.

ამ დროს მთვარე ღრუბლებს მოეფარა. ერთმა მათგანმა ანთებული ქრაქი გამოიტანა. ჩვენმა მონადირეებმა ახლა კი ნათლად გაარჩიეს, რომ ეს, მათი აზრით, ორი არა-მკითხე დათეს ატყავებდა.

— ჰა, რა პირი დაგილია, შე ყვეურო, — შეუტია ბატონმა მსახურს: — ეს ნადირი ხომ მოვკალი, და ახლა მაგათთვის დამითმია: მე რაში მეჭირება მაგისი ტყავი!

ვანას რჩევით გურგენი თივაზე გაწვა, თოფის კონდახი ორივე ხელებით დაბლუჯა და ლულა დაბლა ჩაუშვა. ვანა მას ბოძამდის ჩამოჰყვა. შემდეგ ბოძზე მიწამდის ჩამოცოცება ბატონის დაუხმარებლადაც შეიძლებოდა. ვანამ მიუყუდა კიბეთავის ბატონს და ნადირის მოკვლით გამზიარულებულე-ბი ორივენი შინისკენ გამოეშურნენ.

IV

მეორე დღეს კესამ დათვის ხორციცა და ტყავიც მელუქნეს მიჰყიდა. ხალხი შემოხვეოდა დათვის ვეებერთელა ტყავს, სინჯავდა ქრილობას და აქებდა მონადირის სიმარჯვეს.

ამ დროს მხარზე თოფ-გადაკიდებული გურგენი თავის „მოურავით“ ბაზარში გამოვიდა: ხირიშს წინა ღამეს სალტე წასძრობოდა, და მის გასაკეთებლად შეკონდახეს წამოედო.

—ეს დათვი კესამ კი არა, მე მოვკალი იმათ საფუტკრეში!—განუცხადა მან სოფლელებს. მათ ეს ამბავი საეჭვოდ მიიღეს.

—ძალიან დამიზნება კი გცოდნია, გურგენ, თუ მართლა შენ მოკალი!—სთქვა ერთმა.

—იმ შუალამისას შენ იქ რა გინდოდა?—შეეკითხა მეორე სოფლელი.

—გუშინ მე და ჩემი მოურავი ვეძახე ვიყავით სანადიროდ, მაგრამ ირმები ვერა ვნახეთ. დაბრუნებისას გარჯილანთ საფუტკრის გვერდზე რომ მოვდიოდით, შევნიშნე, რომ საფუტკრეში დათვი შეპარულა და თაფლსა სჭამს. გავუწოდე თოფი და ნადირი იქვე გაეფარე. აი, თოფის სალტეც იქ დამეკარგა და ახლა შეკონდახესთან მიმაქვს გასაკეთებლად!

გურგენმა მხრიდან თოფი მოიხსნა და დასაბრუნებლად ხალხს აჩვენა.

მაინც ამ ამბავს თითქმის მთელი ხალხი უნდობლად უსმენდა. როცა „მოურავმა“ დაუმოწმა ბატონს, ბევრი მათგანი მზად იყო დაეჯერებინა: გურგენის სამარცხვინოდ, ხალხს მსახურის სიტყვა უფრო სჯეროდა, ვიდრე ბატონისა, რადგან ბლუ-ვანა სიმართლის თქმასაც ძლივს ახერხებდა და ტყუილისათვის ენასა და თავს არ აწვალვებდა.

—ე თოფი ისევ გატენილია, და მარტო საპირის-წამლით ხომ არ მოკალი დათვი?—შეპნიშნა ერთმა გლეხმა.

პასუხად ვიღაც ენა-მახვილმა ჩაილაპარაკა:

— საქმე ისაა, რომ გურგენისავეთ საპირის-წამლით მხოლოდ დათვები, თორემ ტყვიით ხომ კესასაც შეუძლიან!

მოულოდნელობით გაბეჭებული გურგენი ყურებამდის გაწითლებულიყო; საქმის ვითარებას მიხვედრილი ხალხი კი გულიანად ხარხარებდა...

დ. ძეძმაძე.

ოქროს შეკლის ზღაპარი

(დასასრული*)

 მ საათში გაარონინა რაშმა ვაეს ულრანი კლდე-ღრე და არწივების მუხასთან მიიყვანა. აქ გამოიძრო ბეწვი, მისცა ვაეს და უთხრა: მე ახლა წავალ ისევე ჩემთვის და, როცა გაგიქირდეს, მაგ ბეწვით მახსენე და მსწრაფლ შენთან გაეჩნდებიო. რაში წავიდა, ყმაწვილი კი მივიდა მუხასთან და მის ძირში დაიძინა. თურმე ამ მუხაზე ბუდე აქვთ დედალ-მამალ არწივებს, რომელთაც დაზრდილ ბარტყებს გველეშაპი უჭამს ხოლმე. სწორედ ამ დღეს, როცა დედალ-მამალი არწივები სანადიროდ იყვნენ წასული, მოდის გველეშაპი და ჩვეულებისამებრ უნდა, რომ არწივის ბარტყები გადასანსლოს; მაგრამ გველეშაპის მოსვლა მსწრაფლ გაიგო ყმაწვილმა, უცებ ზეზე წამოიქრა, გველეშაპი სულ ნაკუწ-ნაკუწად აქცია და ბარტყები შექმას გადაარჩინა.

ამ დროს მოფრინდნენ მშობელი არწივები. როცა გაიგეს, რომ ყმაწვილმა მათი ბარტყები გადაარჩინა, იმათი დამლუპველი გველეშაპი მოკლა, აღარ იცოდნენ რითი გადაეხა-

*) იხ. „ნაკადული“, № 9.

დათ მისთვის სამაგიერო სიკეთე. ბევრს ეხვეწნენ ყმაწვილს გეითხარი, — რა სამაგიერო მოგიზლოთ სიკეთისთვისო, ყმაწვილმა არა ინდომა რა, მხოლოდ გაუზიარა თავის განზრახვა და დახმარება სთხოვა. ერთ-ერთმა არწივმა მსწრაფლ შეისვა იგი ფრთებზე, მეორეც გვერდში ამოუდგა, გააქანეს აღმოსავლეთის ქვეყნისაკენ და მიიყვანეს ერთ სოფელში ერთ ღრმა მოხუცებულ ადამიანთან. აქ მათ გამოიძვრეს თითო ერთი, მისცეს ყმაწვილს და უთხრეს: — როცა გაგიჭირდეს რამე, გვახსენე და მაშინვე შენთან დავიბადებითო.

ყმაწვილი მიესალმა მოხუცს, რომელმაც მამა-შვილური სიყვარულით მიიღო ისა და სახლში მიიპატიჟა. ცოტათი ისაუბრეს და მოხუცმა გამოჰკითხა ვაჟს თავდადასავალი. ყმაწვილმა უამბო და დახმარება სთხოვა. — ერთი — ორი დღე ჩემთან დაისვენე, შეილო, — უთხრა მოხუცმა და მერე ერთ შორეულ სოფელში გამოჩენილ და მეფისტოლ დედაბერთან გაგაგზავნი: ის გასწავლის ყოველივესო. მხოლოდ დაარიგა: იმ სოფელში, სადაც დედაბერი ცხოვრობს, ათასი რჯულის, ათას სხვა-და-სხვა ენაზე მოლაპარაკე ხალხი ბინადრობსო. იმ სოფელშივე არის ერთი მშვენიერი წყარო. შენ იმ წყაროსთან გაჩერდი, და ვინც წყლის ამოსაღებად მოვიდეს, ყველას შენ ენაზე გამარჯვება უთხარიო, ვინც შენ ენაზე პასუხს გაგცემს, ის იქნება შენი მშველელიო.

ყმაწვილი მესამე დღეს წავიდა სოფელში, მივიდა წყაროსთან და დილიდან საღამომდის ყველა იქ მიმსვლელს გამარჯობას ეუბნებოდა, მაგრამ არც ერთი მათგანი პასუხს არ აძლევდა, რადგანაც ყმაწვილის ენა არ ესმოდათ. ბოლოს, საღამო ეამზე, მოვიდა დედაბერი, მრავალი მსახურის თან-

ხლებით და ყმაწვილის სალამზე მის ენაზე პასუხი მისცა. ორივეს ძალიან გაეხარდათ ერთმანეთის ენაზე გამოლაპარაკება და დედაბერმა ყმაწვილი თავის სასახლეში მიიწვია. ყმაწვილმა დაუმალა დედაბერს თავისი ვინაობა, რომ ის ხელმწიფის ვაჟი იყო და ან რისთვის მოსულა.

დედაბერი უწვილო იყო და თანაც დიდი ავლადიდების ბატონი. იწვილა ყმაწვილი. რამდენაღე ხნის შემდეგ მოუნახა მშვენიერი საცოლე, დანიშნა ჯვარის წერის დღე და აუარებელი ხალხი მიიწვია. იმ დროს, როცა მეფე-დედოფალი ჯვარის წერისათვის ეკლესიაში უნდა გამგზავრებულიყვნენ, ყმაწვილმა გაიხმო ცალკე დედაბერი და მოახსენა:— მე შენი შვილობის ღირსიც არა ვარ; ახლა კიდევ უღირსი ბედი გინდა შემახვედრო. ახლა უნდა გამოგიტყდე: ერთი რამ უნდა მოგახსენოთ: მე აღთქმა მაქვს მიცემული ღმერთზე, სანამ ამას არ გავიგებ, არას გზით არ შემიძლია ჯვარის დაწერა: იასამან, ვარდოსამან ლაიტაძე ვინ ყოფილა და ან რა იქნებაო?! თუ ამიხსნი, ჯვარს ვიწერ, თუ არა, და არაო.

ამისი თქმა და ბებრის აყვირება ერთი იყო:— არიჭათ, მიშველეთ, ეს ყმაწვილი მომაკვლევინეთ, ცოცხალი არ გვეტკესო.— შეიქნა ერთი ვაი-უშველებელი. დამსწრეებთან იზოგი იარაღს ეცა, ზოგი კეტს და ზოგი რას. ყმაწვილმა რა დაინახა, რომ საქმე ცუდად იყო, გავარდა სახლიდან, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა მოჰკურცხლა და თავს უშველა.

ბევრი იარა ყმაწვილმა და მივიდა ერთ სახელმწიფოში. აქ მეფობდა ერთი ძალზე მოხუცებული მეფე. მოხუცებული

კოლით. მათ შვილი არ ჰყავდათ. როცა ყმაწვილმა შეფე-
დედოფლის სასახლის წინ გაიარა, მათ თვალი მოჰკრეს, ძა-
ლიან მოეწონათ და სახლში მიიწვიეს; გამოჰკითხეს ვინაობა
და იშვილეს. ყმაწვილმა უთხრა: — ერთი საწყალი კაცის შვი-
ლი ვარ, ობოლი, უთვისტომო და უსწავლელიო. შეფე-დე-
დოფალმა მაშინათვე მოიწვიეს საუკეთესო მასწავლებელი და
ვაეის აღზრდა მიანდევს. მასწავლებელი რომ ერთი დღის
გაკვეთილს მისცემს, ვაგი ერთი კვირისას ამზადებს. გაჰკვირ-
და მასწავლებელი და უფრო გაჰკვირდნენ შეფე-დედოფალიც.
(ყმაწვილი დიდი ნასწავლი იყო, და აბა რას გაუჭირდებოდა
სწავლა)?.

მალე შეფე-დედოფალმა მოიწადინეს ამ ყმაწვილისათვის
კოლის შერთვა, ამოუჩაჩიეს შესაფერი საცოლო, მოეშად-
ნენ დიდებულ ქორწილისათვის, შეჰყარეს ნაზირ-ვეზირნი,
დიდებულნი, და მთელი სამეფო. როცა სასიძო და სასძლო
ჯვარის საწერად უნდა წაეყვანათ, ყმაწვილმა გაიხმო ცალ-
კე შეფე-დედოფალი და მოახსენა: — მე აღთქმა მიქვს ღვთის
წინაშე დადებული, სანამ არ გავიგებ: იასამან, ვარდოსამან
ლაიტამე ვინ ყოფილა და ან რა იქნება, ჯვარს ვერ დავი-
წერო. თუ თქვენ იცით და მეტყვით, ჯვარს ვიწერ; თუ
არა, — ვერ დავიწერო. ამისი თქმა და ვაი-უშველებელის ატე-
ხა ერთი იყო: — არიქა, გვიშველეთ, — ყვიროდნენ შეფე-დედო-
ფალი, — არ გაიქცეს, მოჰკალით ეს არამზადა — ესაო. შეი-
ქნა ერთი აურ-ზაური და ორონტრიალი. შემოესია ეს ამო-
დენა ბრბო ყმაწვილს და იქვე თავის გაგდებინებას უპირებ-
და. ყმაწვილი შეებვეწა შეფე-დედოფალს: — ხომ თქვენ ხელში
ვარ, — ვიცი, ცოცხალი ვეღარ წაგივალთ: მასწავლეთ, რაც
მოგახსენეთ და მაშინვე თავი მომკვეთეთო.

და აი რა გამოიჩინა: თურმე ლაიტადე ყოფილა გვარი თვითონ ამ მეფისა, იასამან რქმევია ამ მეფის ცოლს, ვარდოსამან-კი ამათ ქალიშვილს, კოშკში რომ მზეთუნახავად იჯდა და მათრახით ყველას გააქვავებდა ხოლმე. მეფის ცოლი ცუდი ქალი იყო და მეფე ერთხელ ძალიან გაუწყრა თავის ცოლს. გაჯავრებულმა ცოლმა გამოიტანა მათრახი, რომელიც ჩუმად საღდაც ეშოვნა, გადაჰკრა და გადაჰკრა ბექებზე თავის ქმარს და ძაღლად გადააქცია. მალე ძაღლად ქცეულ ქმარს გამოუძახა კარში.

დაიწყო წანწალი საწყალმა ძაღლმა სოფელ-სოფელ და, თუ სამადლოდ პურს არაეინ მოუტეხდა, ისე მშიერი იყო. საქმე რომ გაუჭირდა, მიეკედლა მეცხვარეებს და გაჰყვა მთებში. ამ ძაღლის უბედურება ის იყო, რომ არც მტერს და არც მოყვარეს არ შეუყუყუდა და არც უკებნდა, იმ დროს, როცა მისი ამხანაგები, მეცხვარის ძაღლები, იქაურობას ეკლებდნენ და არავის ინდობდნენ. ამიტომ მეცხვარეებმაც შეიძულეს, კინწის კვრით გამოაგდეს მთიდან და თავიდან მოიშორეს.

დადის საწყალი ძაღლი და სიმშლით სული სძვრება. მართალია—ძაღლად არის ქცეული, მაგრამ აზრი და გონება ისევ ადამიანისა აქვს. აი სწორეთ ამ წანწალის დროს შემოგყარა ერთი გულთმისანი დედაბერი; მაშინვე მიხვდა, რომ ეს ძაღლი მეფე იყო, გააჩერა იგი და დაუწყო ლაპარაკი. რას მომცემ, რომ ისევ მეფედ გადაგაქციო: ნახევარ შენ სამეფოს ხომ დამითმობ? ძაღლი თანახმა გაუხდა.

გულთმისანმა დედაბერმა თავი მოიკატუნა, მივიდა ამ მეფის ცოლთან და ჰკითხა,—მოსამსახურე ქალი ხომ არ გინდათო? დედოფალმა მიიღო მოახლედ დედაბერი და მთელი ქონება მას ჩააბარა. რამოდენიმე ხნის შემდეგ დედაბერმა მოჰპარა დედოფალს მათრახი და სახლიდან გაიპარა. მონახა ის ძაღლი და მათრახის დაკვრით ისევ მეფედ გადააქცია.

დაბრუნდა მეფე სასახლეში, მოიხმო თავისი ცოდნის დასცხო მათრახი, ვირად გადააქცია და კარში გამოუძახა. აბა ვინ მოიფიქრებდა, ვირი დედოფალი იქნებოდა..

მეფე-დედოფლის ქალიშვილმა ვერ აიტანა თავისი დედის უბედურება, მოჰპარა მათრახი მამას, აქცია ისევ ვირი თავის დედად, დედოფლად, მოიყვანა სასახლეში; თითონ კი მათრახიანად შორს, ცხრა მთას იქით გაჰქრა. იქ დაბინავდა ერთ კოშკში და თავისი მათრახით ყველას აქვავებდა, ვინც იასამან, ვარდოსამან ლაიტაძის ამბავს არ ეტყოდა. აბა ვის ეცოდინებოდა იმათი ამბავი, მეფე-დედოფლის, იმათი ასულის და დედაბრის მეტს, რომელმაც მეფისაგან ნახევარი სამეფო მიიღო და პატარა დედოფალი გახდა?..

აი, სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ დედაბერი და მეფე-დედოფალი ისე გაბრაზდნენ ამ ყმაწვილზე, როცა ჯვარის წერის წინ იასამან, ვარდოსამან ლაიტაძის ახსნასთხოვა. იმათ რცხვენოდათ ამ ამბის საქვეყნოდ გამოტანა და ყმაწვილის მოკვლაც იმისთვის განიზრახეს...

ყმაწვილმა ეს ამბავი რომ გაიგო, მსწრაფლ ამოიღო არწივების ფრთები და ახსენა ისინი. არწივები მაშინვე მასთან გაჩნდნენ, შეისვეს იგი ფრთებზე და სამშვიდობოს გაიყვანეს. აქ ყმაწვილმა ამოიღო რაშის ბეწვი და ახსენა რაში. იგი მსწრაფლ ყმაწვილთან დაიბადა, შეისვა ზურგზე და საჩქაროდ მზეთ უნახავის კოშკთან მიიყვანა. ვაჟი შევიდა მზეთუნახავთან და მოახსენა,—ახლა აგისნნი, იასამან, ვარდოსამან ლაიტაძე ვინ ყოფილაო, და აუხსნა ყველაფერი.

დარჩა ვაჟი გამარჯვებული, და ქალი—ნაჯობნი. ვაჟმა გამოართვა ქალს მათრახი, გაუცოცხლა თავისი ძმები და ქალისაგან გაქვავებული ყველა ყმაწვილები. წამოვიდა თავის სახლში წამოიყვანა მზეთუნახავი და თავისი ძმებიც; მოჰგვარა თავის ძმებს საცოლოები, თითონ კი მზეთუნახავზე დაიწერა ჯვარი და იმისთანა ქორწილი გადაიხადა, რომ ჩიტის

რძეც ირ ჰკლებია. ჯადო — მათრახი კი ყმაწვილმა ცეცხლში დასწვა.

უფროსმა ძმებმა შეფუდ დასვეს თავისი სახელოვანი მხსნელი უმცროსი ძმა. დაიწყეს ერთად ძმური თანხმობით სასიყვარულო ცხოვრება და დღესაც ბედნიერად ცხოვრობენ.

შედ. ი. მაჭარაშვილი

ს რ ა კ ი

„ქილილა და დამანა“-დან

ადირობიდან მოსულმა მეფემ გუნება იცვალა,
სიავე—ულმებელობას თავი გაართვა, იძალა.
ამოისუნთქა ხალხმა და შესწყდა ტირილ-ვაება,
დამშვიდებული მგელ-ცხვარი ერთად პალოზე დაება.
ყველა ლოცავდა ქველ მეფეს, გაისმა ქებათა-ქება,
და ერთმა ბრძენმა ითავა იმ საიდუმლოს გაგება,
თუ მეფე რამ აიძულა, შეაცვლევიანა გუნება?
მცირედი ღუმილის შემდეგ მეფემ ამის თქმა ინება:

„ერთხელ შემდეგი ვიხილე: მურამ ხელთ იგდო მელია,
ფეხი მოსქამა და უკან დაბრუნდა უზრუნველია.
ამ დროს, სად იყო სად არა, ქვამ მოადინა გრიალი,
ფეხი მოსტება მურიას, დააწყებინა ღრიალი.
თურმე იმ მგზავრმა ისრაღა, რომ მიჰყვებოდა მერანსა,
კუდად რომ ეკიდებოდა, „ოხერს“ უძახდა, „ვერანსა“.
მოთმინებიდან გასულმა ცხენმა წიხლი ჰკრა ძალზედა,
პატრონს მოსტება ბარძაყი და მიატოვა გზაზედა.
იქ რამე ნათხარი იყო, უჩინო მიწა წაყრილი,
შიგ ჩაუვარდა ფეხი ცხენს, გადიხსნა როგორც მარილი.
ამდენი რამე ვიხილე ქვეაში მოსასვლელია,
და შევიგენი, რომ ქვეყნად სიავე დამლუპველია!“

საგლე აბულაძე

ქუჩის მხარე ავსტრიის

საყრთიერთო

დახმარება

აუბრუნდეთ ისევ კ. კრ—ნის სა-
ყურადღებო წიგნს, რომლის შე-
სახებ უკვე ვებახავ „ნაკადული“-ს
შკითხველებს. კ. კრ—ნი მოგვით-
ხრობს დიდად საყურადღებო ამ-
ბებს საყრთიერთო დახმარებისას

ფუტკრების ცხოვრებიდან. ფუტკარი ხომ პაწია მწერი. მას არა
აქვს ჯავშანი, არა აქვს საკმაო იარაღი მტრისაგან თავის დასა-
ცველად, ამავე დროს მრავალი მტერი ჰყავს. ფუტკრის ნაშრო-
მი, მისგან შეგროვილი ტკბილი თაფლი—სანატრელი საქმელია
არა მარტო ადამიანისა, არამედ მრავალი ფრინველისა და ოთხ-
ფეხისათვის. დათვი ხომ ძველი დროიდან ცნობილი მოყვარუ-
ლია ტკბილი თაფლისა. ფუტკრები ჯარად რომ არ ცხოვრო-
ბდნენ, ერთად რომ არ მუშაობდნენ, საერთო ძალღონით
რომ არ იგერიებდნენ მტერს, მათი ჯიში დიდხანია გაქრე-
ბოდა პირისაგან დედამიწისა. საცხოვრებლად ახალი ადგილის
ძებნაშიაც ფუტკრები დიდად ეხმარებიან ერთმანეთს. იმათ
ჩამოშორდება ხოლმე ერთი რაზმი და გაუდგება ახალი სა-
ბინადრო ადგილების საძებნელად. თუ მიაგნეს რაიმე კარგ

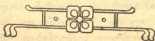
ადგილს, მაგალითად ხის ფულუროს, ძველ კალათას, მაშინათვე დაეპატრონებიან ხოლმე, სწმენდენ, ასუფთავებენ, დიდის გულმოდგინებით ამზადებენ ახალ ბინას თავისი ხალხისათვის. ზოგჯერ მთელი კვირის განმავლობაში იცავენ ფუტკრები ამ ახალ ბინას, სანამ მთელი მათი ხალხი არ მოფრინდება და არ დაეპატრონება. რასაკვირველია, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ფუტკრებს საკუთარი ენა აქვთ. ისინი განსაკუთრებულ შიკრიკებს, ამბის მთხრობლებს უგზავნიან ერთმანეთს, ატყობინებენ—ყველაფერი მზადაა, შევიძლიათ მობრძანდეთ და ჩვენგან არჩეულ ადგილას დასახლდეთო.

ფუტკრებს რომ შევადაროთ ადამიანთა ტომი, ხშირად ეს შედარება ადამიანთათვის საზარალო იქნება. ჩვენ ვიცით მაგალითები, როცა რომელიმე ხალხის ერთი ნაწილი, ადგილობრივ უმიწა-წყლობით შევიწროებული, სხვაგან მიდის საბინადროდ, მაგრამ ამ გადასახლებას წესიერად ვერ აწყობს, ვერ ირჩევს კარგად ახალ ადგილს საცხოვრებლად და ცუდი შავისა და მძიმე ადგილობრივ პირობების მსხვერპლი ხდება. ფუტკრების გონიერება იმაშიც გამოიხატება, რომ ისინი სწრაფად და ადვილად სძლევენ ყოველნაირ უეცარ დაბრკოლებას; მაგალითად,—პარიზის გამოფენის დროს ერთ სკაში განზრახ მიამაგრეს შიგნითა კედელს შუშის ნატეხი. ამ გარემოებამ ფუტკრებში ერთბაშად აურზაური გამოიწვია, მაგრამ ისინი მალე მიხედნენ, რაშიაც იყო საქმე: მიესივნენ შუშის ნატეხს და დაფარეს ფისის მაგვარ ნივთებბათ, რომ შუშას არაფერი ვნება არ მიეცენებია მათთვის. ფუტკრებს არ უყვართ უბრალო ჩხუბი, მტრობა და დავიდარბა. ისინი უწყალოდ ხოცვენ მხოლოდ ქურდ-ბაცაცა უცხო ფუტკრებს, მაგრამ ხელს არ ახლებენ ხოლმე რომელსამე უცხო ფუტკარს, თუ მას გზა დაებნა და მათ სკაში თავი შეაფარა; განსაკუთრებული სიამოვნებით უმანსპინძლდებიან ამ ფუტკარს, თუ მას თან მოაქვს რაიმე საჩუქარი,—ყვავილე-

იდან გამოჩნდებიან წვენი. მეტის მეტი ლობიონების
 დებიან ფუტკრები უცხო ტომის ახალგაზდა ფუტკრებს, რო-
 მელთაც გამოუცდელიობისა და სისუსტის გამო ხშირად გზა
 ებნევათ. მასპინძელი ფუტკრები თითქოს გრძნობენ მათ უპა-
 ტრონობას, ობლობა-ულიაჯობას და განსაკუთრებული გულ-
 მტკივნეულობით უვლიან, კვებავენ და თავის სკაში ინახა-
 ვენ. სამხედრო მოქმედება, ფუტკართ ორი ჯარის შეხ-
 ლა-შეტაკება მხოლოდ მაშინ მოხდება ხოლმე, როცა ამას
 აუცილებელი საჭიროება აიძულებს.

ფუტკრების საზოგადო ცხოვრება მით უმეტეს არის სა-
 ყურადღებო და საგულისხმეო, რომ მათ შორისაც ვამჩნევთ
 სხვა-და-სხვანაირ ბუნებრივ ნაკლს, რომელსაც ისინი საერთო
 ძალღონით ებრძვიან. დამტკიცებულია, რომ ფუტკართა შო-
 რის მუქთა-ხორა ჯგუფებიც არიან. ისინი გაურბიან მყუდრო,
 სასარგებლო მუშაობას და თავის მეზობლების ძარცვა-გლე-
 ჯას ირჩევენ. მძარცველ ფუტკრების რიცხვი იზრდება იმ
 დროს, როცა იმათ საკვები აკლიათ, აგრეთვე იმ დროს, რო-
 ცა ეს საკვები ბლომად არის. შეხვედებით ხოლმე მძარცველ
 ფუტკრებს, როცა მოსავალი ყანებში უკვე შეგროვილია და
 მინდერად არ მოიპოვება ფუტკრებისათვის საჭირო მცენარე-
 ები და ყვავილები. ფუტკრების ერთობის ძალა იმაში გამო-
 იხატება, რომ ისინი საერთო ძალ-ღონით განუწყვეტლად
 ებრძვიან მუქთა-ხორა ამხანაგებს და ცდილობენ თავის ჯიშ-
 ში მყუდრო მუშაობის უნარი განამტკიცონ.

ილია ნაკაშიძე

გ ა მ რ ც ა ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი იასე რაჭველას მიერ)

კუდს აქანებს ხელიკივითა,
კისერს—უშნო ვირივითა;
ფეხებს არდი-გარდა ათრევს,
ქანც-გაწყვეტილ ზაქივითა.

სანაყოფოდ ქათამსა ჰგავს,
კვერცხებსა სდებს ჩიტივითა;
მარტო დიდ გმირობას იჩენს,
ებრძვის დონ-კიხოტივითა.

ცხოველებსა ნათესაობს,
იმალება მწყერივითა;
ხან-კი, თუ თავს წააწყდებით,
დარგვალდება ბურთივითა...

სახლ-კარს მუდამ თან ატარებს,
მოყიალე ქურთივითა...
ძღარბი არვის არ გვეგონოსთ,
ბალან-ბურძგა ქაცვივითა.

რა იქნება, თუ არ მხეცი...
კლდე-ღრის მონა მოტრფიალე?..
უდიერი მოსახლობით
წყალ-მინდორში მოყიალე!

თუ რომ კიდევ ველარ მიხვდეთ,
დააკვირდით სათაურებს...
და ამ არსის პიროვნებას
ორი ასო დაგარწმუნებს.

”

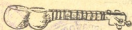

უკანასკნელი ასო
გამოაყვლით და
წაიკითხეთ უკულმა

”

20

”

”

გამხმარ
ბალოხს
რა
ჰქვიან?

ვ
ა
ა
ა

ქა-
ლის
სახე-
ლი.

”

უ

”

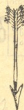
ანბანის
პირვე-
ლი
ასო.

”

”

”

ა
ა
ა

ვაის
სახე-
ლი.

ა
ა
ა

1916 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურათებულ საყმაწვილო ჟურნალ

საქართველოს
გაზეთების
კავშირის

„ნაკადულ“ № 2

წელიწადი მეთორმეტე

ჟურნალი „ნაკადული“ გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ მოწვეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

შუიწადი გამოდის თვეში ორჯერ

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12 წიგნი** „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. მოზრდილთათვის.

ყოველი წიგნის პირველ გვერდზე იქნება მოთავსებული გა-
მოჩენილ მხატვართა ნახატი.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—**5 მან.** იმათ-
თვის, ვინც ჟურნალს რედაქციაში მოიკითხავს, გაგზავნიტ კი **6 მან.**
ნახევარ წლიტ—**3 მან.** გაგზავნიტ 3 მან. 50 კაპ. ცალ-ცალკე:
მცირე წლოვანთათვის **24 წიგნი**—**3 მან.** გაგზავნიტ 3 50 კაპ.
მოზრდილთათვის **12 წიგნი**—**3 მან.** გაგზავნიტ 3 მან. 50 კაპ.
ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

ვისთხოვტ ხელის მომწერლებს თუ ჟურნალდ „ნაკადული“ არ
მისდით, ერთი თვის განმავლობაში გვაცნობონ და ადრესის გამო-
ცვლა დროზე შეგვატყობინონ. ადრესის გამოსაცვლელად—**40 კ.**
შეიძლება მარკებით გამოიგზავნოს.

ხელის მოწერა მიიღება

ტფილისში— „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის საბ-
ლი გოლოვინის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский
пр. № 8, შემოსასვლელი დავითის ქუჩიდან, № 2. და წერა-კითხვის
გამაერცვლენელ საზოგადოების წიგნის მალაზიაში, სასახლის ქ.
ქუთაისში— ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ.
მთავრიშვილთან. **ფოთში**— ლუდმილე მეგრელიშვილთან. **ბათუმ-**
ში— ტროფიმ ინსარაძესთან ფოსტაში, ღ სამსონ ყაზაიშვილთან
უპრაეაში. **ოზურგეთში** ღ **ლანჩხუტში**— ლეო იმნაძესთან. **თე-**
ლავში— ვანო პაატაშვილთან. **ახალციხეში**— კონსტანტინე გვა-
რამაძესთან. **ბაქოში**— მარიამ ნაკაშიძესთან. **გორში**— ქეთევან ჯა-
ვახიშვილთან და ნინო ლომოურთან. **ჭიათურაში**— ივ. გომელაურ-
თან. **ხონში**— მ. ი. ქავჭავანიძესთან. **მიხაილოვოში**— გაორგი ნაკა-
შიძესთან. **ყვირილაში**— ნინო ფერაძესთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე
გამომცემელი მ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.